

BERBANG

KOVARA FEDERASYONA KOMELÊN KURDISTANÊ LI SWÊD

ARTÎSTÊN KURD LI SOVYET

NAVEROK

Şaşiyên me kurdan.....	3
'Grewa xwebirçihîştinê	
Li Swêd.....	5
Kultur û ronakbirên	
Kurd.....	6
Çon egeyne seretayeki	
bawerpêkiraw bo edbi	
kurdi.....	10
Artistên Kurd	
Li Sovyet.....	12
Berpûrsayariya karê	
berhevkurnê wejeya	
kurdi ya devki.....	15
helbest.....	17
Cografya Kurdistanê.....	18
Xalîtiya Gulê.....	20
Namên xwendevanan.....	21
Xaçerêz.....	22
Mendalê Mamoste.....	23

Berpûrsayar

A. RIZA ALAN

Pergala Rûpelan

A. M. GILLY

Raxistina Nivisaran

SEYRAN û GULBAHAR

Redaksiyon

KEYXUSRO SÎPAN-MAHMÛD

LEWENDÎ-BENGÎN BOTANÎ

ŞORIŞGÊR ESKERÎ-ROZA SEYRAN

B E R B A N G

Kurdisk tidskrift, utges av Kurdiska Riksförbundet—Ansvarig utgivare och Redaktör: A. Rıza Alan—Layout: A. M. Gilly—Sättning: Seyran och Gulbahar.

ADRESS

*Kurdiska Riksförbundet,
Tunnelgatan, 14, 3 tr.
111 37 Stockholm/SWEDEN
TEL : 08 / 11 23 42*

*Prenumeration: Medlemmar
50.- kr/år. Övriga 100.-kr/år.*

Postgiro: 64 38 80-8.

Xwendevanên Hêja,

Me, di hejmara buhuri de li ser rewşa Berbangê, ji gelek hêlan ve û bi fireyi ditin û baweriyên xwe nivisand. Hin name û nivisarên rexnegir, ji aliyê xwendevanan ve ji hatin pêşkêş kirin.

Me heta iro di piraniya hejmarên berbangê de, daxwaza pêşneyar û rexnên we yê li ser naverok û zimanê Berbangê kir. Lê mixabin, heta iro bersiva van daxwazên me—ji derveyê du-sê dangan — nehatiye dayin. Gelo bêbersivmayîna Berbangê an bêdengmayîna xwendevanên Berbangê ji çî ye ? Bê guman mûrov dikare li ser gelek sedeman bipeyive û me bi xwe nihêrinên xwe yê di vê xîsûsê de di hejmara buhuri de diyar kir. Em hêvidar in, dê bi kêmani endamên Federasyonê ji kovara xwe re xwedi derkevin û wê biparêzin.

Ji aliyê din ve, divê name û nivisarên ku bi hêvi û daxwazên serketinê ve, bi pirozkirin û bi daxwaza handana(teşwîq kirina) xebatkarên Berbangê ve, dagirtine ji neyên ji bir ve kirin.

Piraniya name û nivisên bi vi rengi ji derveyê Swêd tîn. Em ji hemûyan re spas dikim û bi taybeti ji kekê OSMAN SEBRÎ re .. ji bo hemû name û şîretên wi û ji bo alikariya wi ya ji Berbangê re; bi wi zimanê hêsa, paqij û zelal ve...

Dî Xweşiyê De Bîminim

Le Gel Xoşitan

BERBANG

B E R B A N G

Kovara Kurdî, Xwedi : Federasyona Komelên Kurdistanê li Swêd. Buha : 5 Kron, Abona salekê: 50 Kron, 30 DM.

N A V N I Ş A N

*Berbang, Tunnelgatan 14,3 tr.
111 37 Stockholm/ Sweden.
Tel : 08 / 11 23 42
Postgiro : 64 38 80-8*

Şaşıyên me kurdan

Osman Selri

Berî ez di warên şaşî û kêmasiyên me kurdan da bipeyivim, dixwazim xwendevanên Berbangê serwextî rastiyeke tehl û bêmirêş bikim. Heya li ser şaşıyên me kurdan peyivîne giran û biyanî nebînin. Ji ber ku hin nivîsevan û helbestgoyên kurd ji bo bikarin xwe têxin çavên xwendevanan bi ramanekê çepel pesna me kurdan didin. Hinekên wan dixwazin kurdan xurttir û mêrxastirên gelên cihanê rave bikin. Hinek jî dixwazin zimanê kurdî koka zimanên Arî bidin xuyakirin !..

Tevî ku cihan dizane em kurd milletekî bindestî, zimanê me nehatiye civandin, nehatiye xwendin û em wek gelên mayî nizanin bi zimanê xwe binivîsin. Lê divê ev celeb kes bizanin ku agahî û çavdarî rewşa me ya kirê t û zimanê me yê pij û belave. Dil dixwest ku ev camêrên han bi awakî zana û bîrbir kêmanî û şaşıyên gelê xwe bidin ber çavan. Heyanî gel serwextî rewşa xuya kirê t bibe û ji wan şaşî û kêmanîyan bi dûrkeve, ne di nav wan şaşıyan da vezele û vegezive.

Gava yek li rewşa me kurdan hûr be, di jîna me ya civakî da gelek şaşıyên kûr û giran dibîne. Ev şaşıyên han ewqas girs û bêmirêşin ku di rehên gel da riçine kambax û cankuj belav kirine. Gelê kurd gîhandine vî warê bindestiyê ku îro di nav da vedigevize û dinale. Van şaşıyên ku di canê gelê me da cih girtine û berê wî ji ya çak dane alî, carcaran wekî filîmekî sînemayê di ber çavên xwe ra dikişînim û lê hûr dibim. Dixwazim riça van şaşıyan bibînim û serên wan binasim. Ka çawan ev şaşî ketine canê gel û bi çi awayî em dê bikarin ji canê gel bi derxin û berê wî ji şaşıyan bidin alî.

Berî her tişî min ev yeka han da ber çavên xwe, ku bersiva wê bibînim: ji bo çi em kurd bi hev ne bawerîn û bi xelkê bawer dibin, çima em ji hev hez

nakin û bi gengazî xwe dispêrin xelkê ? Ez gelekî ji bersiva van herdu pirsan geriyam. Min serê xwe westand dawî bawerim ku gihame bersiva wan. Heke baweriya min di cihê xwe da be, ji bo min bextiyariyek mezin û hêja ye.

Şaşıya mezin: Zanayên civakî gotine, "Gelên ku di rêzana xwe ya civakî da serwext bin, di jîna xwe ya siyasî jî xurt û jêhafî dibin". Heye ku vê gotina han berê min guhast rêzana me kurdan a civakî û qenc lê hûr bûm. Min dît şaşıya me kurdan a mezin di saziya malbatê da dest pê dike. Ev şaşî, ji ber ne nasîna mafê jina kurd di nav malbatê da çar bûye. Keça kurd wek pirtal hatiye kirin û firotin. Gava xwestine bidin mêr, bav û biran bi dilê xwe, goreyî kar û mesleheta xwe dane mêr, ne bi dil û daxwaza wê. Jê ne hatiye pirsîn, ka qîma xwe bi mêrê ku dixwazin bidinê tîne an na, bê dil dane mêr. Bê guman jina ku bê dilê xwe mêr bike nikare ji wî mêrî hez bike. Pîr caran rikeke mezin dikeve dilê wê. Jîna mala ku bê dil biçê dibe jehr. Rika wê jinê ne tenê digehê mêrê ku danê, lê vedigere ser bav û birayên ku ew bê dil dabûn mêr jî.

Destpêka zewacê li ser daxwaza mêr dibe, haya keçikê ji tişteki nîne. Heye ku xortê ew xwestibû jî ne dîtibe û ne nasîbe. Lê bav û biran ew dane mêr bê ku jê bipirsîn, ka ew zewac bi dilê wê ye an na !.. Ji ber ku ew zewac bi dilê mêr bûye, piştî zewacê şerekî mêr ji jinê hez dike, roj, meh, sal diborin, zarok dibin bê ku rêya hezkirinê bi dilê jinekê keve. Gelek caran rikeke mezin di dilê wê da cih digire. Jîna digel wî mêrî jê ra dibe dîjeh. Di kir û tevgera malê da û dansitandina mêr û jinê da derew dibin paresteka wê. Gava mêr serwextî rastiya rewşa jinê dibe ew hezkirina wî ya berê yekcar dimire û vedigere dibe rikeke malkambax û cankuj. Ji

bo ku zewac negihê warê berdanê, ew jî derewan li jinê dike. Jîna ku divyabû di navbera mêr û jinê da pîroz û berxudar be, dibe jehr û kambaxî û li ustiyê herdûyan tê te rapê çan. Dawî ew rik û neyarî, xap û derewkerî di serî û dilên zarokên wan da jî cih digirin.

Ji ber ku keç hundurê malê baş dinase û agahî hemî kir tevgerên diya xwe ye, dibe şahîdê derewên ku dê li bavê dike. Law jî derveyî malê dizane, dibîne dibe şahîdê derewên ku bav li dê dike. Holê zarokên wan dersên derewan ên pêşîn ji bav û diyên xwe distînin. Ewe kurtebîr durvê zewacê li nav me kurdan. Ew zarokên ku rastgoyî û qencî-xwazî ji bav û diyên xwe ne dîtîbin dê çawan bi gotina min û te bawer bibin, xwe bispêrin me ?

A ecêb ewe ku, heke biçî ber derê kîjan kurdî û

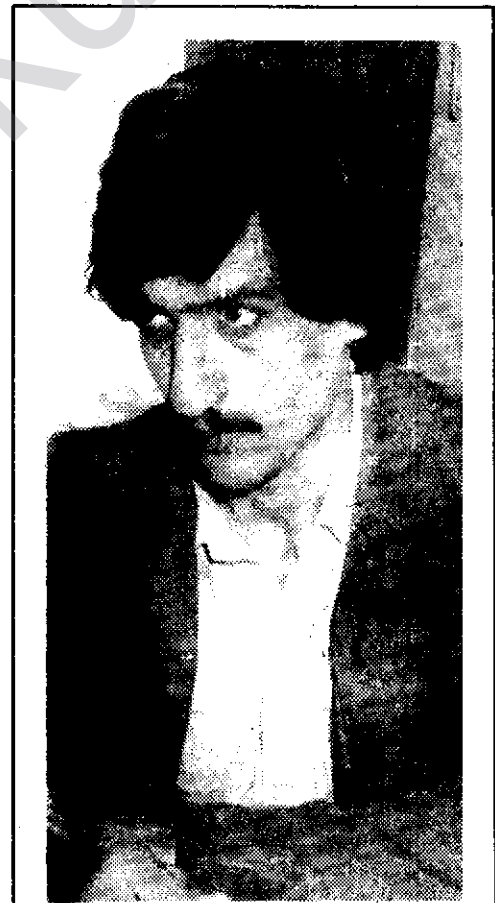
bêjîyê: "Ma tu keça xwe nafirosî min ? " Heke bikaribe wê te bikuje. Lê dema diçî ber derê wî û dibêjîyê: "Ez hatime keça te ji lawê xwe ra bixwazim". Li te vedigerîne dibêje: "Tu yê çilhezâr, pêncîhezâr, şeşhezâr îreyên Sûrî bidî". Tevî ku em dizanin li Cizîrê heya dusedhezârî çelenê keçan hatîye sitandin. A kambaxtir ewe ku bavê keçê çiqas çelen pirrtir bistîne, ewqas xwe serbilind dibîne. Wey ne xwezî bi wê serbilindiya ku di keçfirotin û rureşiyê da dibînin !..

Pişî ku min bi salixdaneke serpilki lê gelekî tehl û tîrş çêla zewacê li nav me kurdan kir, pîr girîng dibînim ku holê dengê xwe hildim û gazî bav û birayên keçan dikim: Gefî biran ! Keçên xwe aza bikin, Keçan bê dilên wan medin mêr. Sitandina çelen keç firotime, bêrûmetiye, ne karê camêrane.

MIRINA CEMAL KEMAL ALTUN

Li Almanyayê li bajarê Berlinê di 30'ê tebaxê de multeciyeke ji Turkiyê di mahkemê de ji bo protesto kirina Hukûmata Almanyayê xwe ji çatê şeşan da avêt xwarê, intixar kir.

Ji bo vê buyerê li herderê Almanyayê û Ewrûpayê tevgerên protestoyê pêkhatin. Û her weha li Swêd ji roja 4'ê Îlonê 1983, Federasyona Komelên Kurdistanê bi hinek komelên dinê re ji meşek çêkir. Meş ji Sergelstor (Stockholm) ê dest pêkir, heta ber konsolosa Almanya Federal. Li ber konsolos li ser navê Komîta Karger axaftinek çêbû û di dûre çelengek reş danin ber konsolos û nameyek protestoyê ji dan konsolosê û daqîçeyek ji bo hemî şehid û ji bo Cemal Kemal Altun sekina hurmetiyê kirin, di pêre mîting bi bê dengi bela bû.

Cemal Kemal Altun

GREVA XWEBIRÇIHİŞTINÊ

LI

Hêzên demokratik ên Kurdistan û Tirkîyê bî hev re lî dijî cunta faşîst û jî bo piştgiri bî girtiyên lî girtixanên Kurdistan û Tirkîyê re dî pêncê Tebaxê de lî Swêdê ketin greva birçibûnê.

Greva birçibûnê lî du bajarên Swêdê pêk hat jî vana yek lî Stockholmê yê din jî lî Uppsalayê.

Lî Stockholmê 64 kes ketin grevê ku jî wan 10 jî jin bûn. Lî Uppsalayê jî 12 kes ketin grevê.

Olan û dengê grevê lî her derê Swêd û lî Ewropayê belav bû. Dî dema grevê de kampanyayek imzayê jî hate vekirînê. Bêyî vê jî nameyên protestoyê hatin şandin jî cûntayê re.

SWÊDÊ

Greva birçibûnê bal û mela pîr kesan kişand, çî Swêdî, çî biyaniyên ku lî Swêdê dijî pîraniya wan alikariya xwe jê kê m nekîrî, ger bî imze û ger bî alikariya maddî.

Sekreterê kar û barê têkîhiya navnetewî ya sendika karkerên metal lî Swêd; bî xwe hat çiyê grevê, piştgiriya xwe bî mesajekê amade kir.

Rojname, radyo û televîzyona Swêdê dî program û rûpelên xwe de çiyek fireh dan grevê, lî ser grevê gelek tişt gotin û nivîsin.

Wezîra biyaniyan Anita Gradin û Komîta Merkeziya VPK yê (Partiya Çep a Komunist) jî bî mesajên xwe piştgiriya xwe ya bî grevê re beyan kirin. Anita Gradin dî mesaja xwe de bî kurtebiri weha dîgot: 'Ez sîlav û piştgiriya xwe pêşkêşî hêzên demokrat û pêşverûyan dikim ku jî bo mafên mirovayeti û demokrasîyê têkoşin didin'.

Ev grev bû nîmûneyekî gelek xweş jî bo hevkarîya dî têkoşîna piştgiriya de lî derveyî welat, dî nav hêzên demokrat û pêşverû de.

KULTUR Û RONAKBİRÊN KURD

M. Ferzand Baran

"Dî welatên paştamayi de, nîşên (genêrasyonên) kevnar diji hêzên metingehkaran rawestîne û ji bo şerên iro ji rê vekurine. Em, yên ku di nava şerê iro de ne, diwê dev ji piçûk ditîna xebat û kirdeyên bapirên xwe berdin u bédengi û pasivîtêta wan tê bigiyên. Ewana, bî çekên xwe yên wê roje û qasî gengazî u zanîna xwe şer kirin. Û eger şer û xebatên wana deng nedaye, xwe ranegihandîye cihanê, sedemê wi kemaniya rêkûpeki ne bû. Rewşa cihanê wê demê gelek cihê bû. Em iro bawer in û dizanin, ku em dê serkevin. Lê ji bo ku em bigiyên iro, diwîya çend serhildanên eşîrî çebûna, çend rapirên gundîyan tekbiçûya, çend meş û libexwedan bî destên metingehkaran bîperçiqîya".

Frantz FANON di gotara xwe ya di Kongra duemin ya Nivîskar û pişkarên Reşîk de qasên jorin digot. Kongre di sala 1959' an de li Roma' yê pekhâtibû. Û Frantz FANON gotara xwe wisa didomand;

"Em, yên ku iro barê tekdana metingehkariyê dane ser milê xwe, weki karê herî bingehîn û tarîxî, diwê van rapirên û serhildanan bimeşînim..."

Kiye Frantz Fanon ?

Ew ronakbireki Cezayirî bû. Dengê welatê xwe û xofa dijmunên xwe bû. Wi di şerê rîzgariya gelê Cezayir de rolek pîr mezûn leyist. Bir û bawerî û îdeolojîya şerê rîzgariya gelê Cezayir afirand. Li Fransê xwend. Bû doxtor. Tîştên ku li Fransê ferbû, diji metingehkariya Fransê bîkarani. Prensîbên WEK-HEVÎ - AZADÎ - BIRATÎ diji dayîka van prensîban bîkarani. Hemberî îdeolojîya dewleta Fransê, îdeolojîya neteweyî ya Cezayirê; hemberî kultura

Fransê, kultura ereb u Cezayir ; hemberî şexsiyeta Fransî, şexsiyeta ereb u Cezayirî derxist. Û got:

"Dî welatê paştamayi de kultura neteweyî, diwê navenda şerê rîzgariya wan welatana be".

Pîştî şerê rîzgariya Cezayirê F. Fanon bû wezîr. Xeberdan û nivîsarên xwe bi navê "Nahletiyên Cihanê" ve di pirtûkek de berhev kir. Hinek beşên vê pirtûka pîr heja bi turkî ji derketiye. Bi hemû zmanên ewropayî heye ev pirtûka heja. Kurd û bî taybetî ronakbîrên Kurda diwê vê pirtûkê bixwinin û F. Fanon û baweriyên wî binasin. Jean Paul Sartre ji jî pirtûke re peşgotinek pîr xweş û manîdar nivîsiye. Sartre di peşgotîna xwe de, dewlet û ronakbîrên welatê xwe, angî Fransê dadigehine.

KULTUR - ZANEBÛN - RONAKBÎRÎ Û LIBERXWEDAN di bir û bawerîya F. Fanon de gelek cihên girîng digrîn. Ew, hemû teoriya xwe ya welatperweriyê li ser van himan avadîke. Kultur û pêşvevîstîna kulturê gelek girîng e, ji bo Fanon.

Rast Kultur çî ye ? Çidihundirine?

Ger em Kurd û ger gelên din yên cihanê li ser kultur pîr tîştan dibejm. Ev çend sedsal e, ku merivati behsa kulturê dike. Lê kultur çî ye ? Bêî mana wê ya Latîni, ku çand e, li ser vê yekê tu daxuyaniyên wekhev ninin. Lê iro çûyîna lêkolîn û daxuyaniyan ber bî wekhevîyê diçe.

Weki hatiye gotin, kultur yek jî du - sê peyvên herî dijwar di ziman de ye. Li gelek cih û gehinekên curbecur de, bî gelek manên cihê hatiye bîkarani.

Dî destpêka kapitalîzm û metingehkariyê de kultur, bese hêjayek serdestan bû. Kultur, neteweyên xwedî kultur, gelên xwedî kultur u miratiya kulturî bese li ba serdestan hebû. Bîndest bî kultur bûn. Neteweyên bîndest keriyên weş bûn. Nîzanîbûn kultur çî ye. Çeyîya serdestan ev yeka bû, ku pariyek ji kultura xwe - her çîqas bî zordarî be jî - didan bîndestan. Li ser kulturê nêrin û daxuyaniyên welat û çînen serdest wisa bû.

Pîşt re muzîk, edebiyat, pişe uwd wek kultur hat ditin. Ki xwediyê edebiyat, muzîk û pişe bûya, xwedî kultur bû jî.

Pîştî vê ditîne li ser mana û naveroka kulturê lekolin û hurnêrin zêde bûn. Pîrsiyar çebûn. Çarçewa naveroka kulturê frehtir bû. Kultura çî û kategoriyên civatî derket pêş. Mina kultura burjuvazî, kultura karkera, kultura gundîya, kultura jîna, kultura zaroka uwd... Pîştî hurnerînan hat ditin, ku çî û kategoriyên civatî jî hev cihê dijîn. Gelek tîştên wan jî hev cihê ne. Û bî narmên cihê cihê dinêrin tîşt û bûyeran. Jî ber vê yekê jî di nav tevayî û yekîtiya kultur de, kategori, berberî û curbecurî jî heye.

Û van salên dawî, bî alîkariya lêkolîn û hurnerînan, pîspor - bî taybetî antropolog u etnolog - gihîştin havilek wisa; bî tevayî û kategoriyên xwe ve, şeweyên jîyan û fîkirandma gel kultur e. Angî formê jîyanê bî xwe kultur e.

Formê jîyanê... Ev yeka pîr tîştan di hundirine. Meriv dixwaze ku jî bo her warê formê jîyanê peyv û daxuyaniyan xas hebûya. Wê demê mana û naveroka kulturê dê çetir fahmbibûya. Lê mîxabîna gehîneka iro bersiva vê daxwaziyê nade. Loma jî peyva kultur himên bingehîn yên civatek, gelekî di hundirine. Zanebûna şîrîkî, pîvek u normên civakî, tecrûben civatê, şeweyên fîkirandma gel, edet u tore, dan û standînen civakî, hemû di nav naveroka peyva kultur de cihên xwe digrîn. Û bê şîk van hemû warên formê jîyanê, bî zîman rolên xwe yên civakî dileyzî. Meriv bî zîman dikare hevdû têbigiye. Bî zîman dikare tecrûben xwe ragihîne hev. Zanebûn u tevgerên civakî pekbinê...

Li gorî vê daxuyaniya li ser kultur, hemû gelên cihanê xwedî kulturek neteweyî ne. Jî gelên herî paştamayi ta gelen herî pêşketî hemu gel, xwedî kulturek xas u xweyî ne.

Her waha gelê Kurd ji xwedi kultu- rek neteweyi, xas û xweyi ye. Em bi dan û standinên civaki, bi edet û torên xwe, bi eşir û malbatên xwe, bi xwarin û li xwe kirinên xwe, bi ziman, zarav û devokên xwe, bi şerê xwe yê sedsalan ve xwedi formek taybeti ya jiyane ne. Ev forma me ya jiyane bi gelek hêlên xwe ve, ji formên jiyana gelên ciran û der û dora me cihê ye. (gelek hêlên wekhev ji hene).

Ji stran û govendên me ta rabûn û rûniştina me; ji şal - şepikên me ta helbestên Ehmedê Xanê, Feqiyê Teyra, Meleyê Ciziri; ji dawet û şayiyên me ta benîştên me ya kengerê; ji qelhe û bircên me ta şeweyên peyvandin û silavdana me; ji leystokên me yê zarokan ta bêriya pezan... hemû, van tiştan hemû perçên kultura Kurd in.

Bi sed sala ne, di navbera serdest û bindestan de şerê dijwar domdike. Ji destpêka tarixa metingehkariyê heta roja me şerê dijwar di navbera biyani û gelên navxweyi yan de, ji heye. Ji sedsalan vir ve di şerê gelên bindest û navxweyiyan de xebat û tekoşina kul- turi cihê gelek giring ragirtiye.

Çima?

Ji ber ku, bo serketina şerê rîzgari û azadiyê pêşketin û li ser rîya pêşketinê de himên bingehin divê. Tu xelk heta bi şewe u xebatên cûrbecûr li ser rîya pêşketinê de himên bingehin yê civaki avanekin, ji bo ve yeki gav navêjin, bi ser nakevin. Tarix şahidê wê yekê ye. Hêzên biyani û tacirker bi darê zorê, bi kotek, dixwazim formê jiyana gelên bindest û navxweyi ji, ji bo derka- rûn û qewitandina hêzên biyaniya, for- mê jiyana xwe diparêzin û wê di gel pêşketina tarix û civaki, pêşvedixin û modernize dikin. Ji destpêka tarixa zordariyê heta roja me, dijitiya heri bingehin ya di navbera hêzên biyani û tacirkeran û gelên bindest ev bû ye.

Afrikayiyên reşik hemberê Societe Europeenne de Cultur, Societe Africaine de Cultur avakirin. Ronakbi- rên Ereban ji bo armanca Dar - El - Salam rêxistinên kulturî çêkirin. Sere- kên Latin Amerikayî ji bo "Amerika Latini ya azad" di pêşengiya Simon Bolivar de civiyan serhev. Wietnamiya di pêşengiya Ho Chi Minh, Ngo Tat To u To Huu de, di sala 1948' an de kong- ra xwe ya kultura neteweyi civandin. Li cihane tu ronakbîrên gelên bindest (ger sosyalist, ger welatperwer u de-

mokrat) sinoran dananîne navbera şe- wê u warên tekoşinê. Her xwestinê li ser rîya pêşketina civatên xwe himên bingehin avabikin. Rêberiya şerê rîzga- riya gelê Wietnam di destê sosyalist u welatperweran de bû. Rêberên gelê Wietnam di navbera sala 1945 û 48' an de ji bo kultur - edebiyat û pişeya Wietnamê van tiştan bicihanin: Sefer- beriya xwendin û nivisane, cihê Fransi- zi bikaranîne zimanê zikmaki, xebata nûjendina kultur û miratîyên kulturê, lêvêbûn û bîdervevêbûna kulturê, bi- cihanina kulturek zaniyar û neteweyi, zabûna musîka welatperwer û şoreşger, kongra kultura neteweyi.

Min minaka Wietnamiyên ji bo wê yekê wisa drej da; ger sosyalist, ger welatperwer, rêber u ronakbîrên gelên bindest divê ji bo parastin û pêşvexis- tina himên bingehin yê formê jiyana gelên xwe bixebitin. Hebûna welêt, pa- rastin û pêşvexistina kultur, ziman û formê jiyana neteweyi esas e. Bingeh e. Destpêk e.

Esas e, lewre tekoşin, xebat, şer, le- bat hese dikare li ser hebûna welat, gel, kultur, ziman û formê jiyane jindar be.

Bingeh e, lewre pêşketin, pêşvexis- tin, serketin hese dikare li ser bingehê tekûz bêt holê.

Destpêk e, lewre tarix û dem her di- herike, pêşdikeve. Tişt dêt guhertin, modernize dibin. Ji bo modernizê kir- in, pêşvexistinê divê himên bingehin hebûn. Van himên bingehin bînin dest- pêk.

Mixabin gengaziyên me hê destna- din, ku em kovar û rojnamen kulturî, edebi u pişeyî birveşinin. BERBANG, di vi wari de kovara heri berbiçav e. (Ev çendê dawî li Swed bi nave ROJA NU kovarek kulturî dest bi weşinê kir. Û li Englistanê ji, bi tipên erebî û bi zaravê sorani kovarek bi nave ÇIRÛSKA KURDISTAN dêt weşandinê.)

BERBANG gihaye hejmara xwe ya 11' an. Em binêrin ka di rupelên BERBANG'ê de çi heye? Pîraniya ni- visaran li ser ziman u problemên zima- nê kurdi ne. Li ser diroka zimanê kurdi yê nivisandî, têkiliya zaravên zimanê kurdi, bikaranîna elfaba kurdi, nivisar hene. Çend heb çirokên gelêrî û nivisar û helbestên welatperweri ku li ser ta- rix, edet û tore û şere gelê kurdi in, ji heye. Li ser folklor, zargotin û weşa- nên kurdi ji çend nivisar heye.

Ango pîraniya nivisar, wêne û hel- bestên BERBANG'ê li ser him û refên civat û jiyana kurdi û pêşvexistina wan e. Berî nûha çendekî ez li Paris'ê bûm. Wekî dêt zanin, li wir bi alikariya dew- leta Fransê enstituyek kurdi vebû. Ji

nuha ve pîraniya orijinalên kovarên kurdi li enstituyê civiyane. Min hinek nêhîrt wan kovaran ji. Pîraniya nivisar u tedehinên wan kovaran ji wek yê BERBANG'ê ne. Çima wisa ye?

Bersiva wê yeke li ber çav e; wekî ronakbîrên gelên din yê bindest, ro- nakbîrên kurdi ji li dû kok u rehên xwe ne. Dixwazim xwe bîgihînim kokên xwe. Heynên xwe bîbinin, bîasin, derxînim. Bîparezin û hêdi hêdi pêşve- bixim. Li ku zordari û asimilasyona hê- zên biyani û tacirkeran hebûye, li wê derê parastin, lê xwedi derketin, lêko- lin û pêşvexistina dewlemendi û heni- nê wê deri ji hebûye. Yek ji vatîniyên (wezîfên) heri giring yê rêber, serek û ronakbîrên wê derê, parastin û pêşve- xistina dewlemendi û heninên netewe- yi bûye.

Ji bo kesên ku ji asimilasyon û nîrên neteweyi dîr in, dibe, parastin û lê xwedi derketina heninên neteweyi eceb bê. Lewre ew, jana şexsiyeteke neteweyi nakêşin. Problemên wan yê wisa ninin. Waha piştî xwe daye ser ziman, kultur û şexsiyeteke azad. Ge- lên bindest û ronakbîrên wan jana per- çiqandîna ziman, kultur û şexsiyeta xwe dijîn. Mejiyên wan bi wê jana reş ve tîji ye.

Ji bo kurdan û ronakbîrên wan ji wisa ye. Kurd ji, ji zû ve ye jana perçî- qandîna ziman, kultur û şexsiyeta xwe ya neteweyi dikêşin. Barê wê jani li Kurdistanê Irak'ê kemtir e. Ji ber ku li wir tu carî ziman, kultur û edebiyata kurdi qedexa ne bûye. Îcar barê jana reş li Kurdistanê Turkiyê hin bêtir e. Ji ber ku li Turkiyê dewleta Turk ya zor- ker ji damezrandina xwe vir ve her tiş- tê ku bi navê Kurd û Kurdayetî yê, qe- dexa kriye. Hebûna gelê kurdi naase. Û pir bi xurtî diçe ser gelê kurdi û Kurdistanê. Ji bo ku bikaribe gelê kurdi asimile bike, bi darê zorê her tiştî dike. Tu tiştêk xema dewleta Turk nine. Li Kurdistanê her tiştî têkdide. Parastina dewlemendiyên antik û tarixî kevn ji xema dewleta Turk ya hov nine. Du bûyerên rojê dawî, ji bo peyitandina wê yekê, minakên heri ber bi çav in.

Bûyera yekem, li der û dora Herran û Ruha (Urfa) yê ye. Dewleta Turk ev çendekî ye dixwaze li ser Ferat'ê bende- kî avê avabike. Mıntıqeyek heft sed milyon m dê di bin avê de bimine. Di nav wê mıntıqê de ji heftêyî (70) zêtir gund û bajarên piçûk hene. Evana ji dê di bin avê de bimine û winda be. Lê ya heri giring mıntıqê kahniya dewlemen- diyên tarixî u arkeolojîk e. Medeniyeta hezar salan li wê derê ye. Ji Kalkolili- tika ta Urartuya, gelên qewan li mıntı- qê bi cih bûye. Mıntıqê di navbera Mezopotamiya - Anatoli u Suriyê pir e.

Hinek beşên destana Gilgamiş ji di mîntiqê de hatibûn ditin. Dî navbera Samsat - Bozova - Karkamîş û Herrane de kêmani 5000 salên meriv bi cih bûne. Lî gor diroknaşê Edessai (Ruha - Urfa) Mateos, bajarê Samsat'ê ji Bizans Commagenera payitexti kriye. Lê sibê roj wan medeniyet û tarîxa hezar salan dî wînda bibe, biçê. Her minî mîntîga Harpî û bedê ava Kebanê...

Bûyera duev, xebardaneke serekcumhurê dewleta Turk general Kenan Evren e. Beri nuha çendeki K. Evren û serbazên cunta leşkerî bi hev re çûn Çolamergê. K. Evren lî wîr xeber da. Xebardana camêr, ji seri heta bîni lî ser Kurdan bû. Bî kurteburi tiştê digot ev bû; Kurd ne Kurd in, ew Turk in. Kurd û Kurdistan nine, Turk, Turkiye heye. K. Evren lî Çolamerê wek xortek 18 salî digiriya, xwe dihêjand û lî ber çavên hemû cihanê derew dikir. Îdeoloji û siyaseta dewleta Turk wisa ye. Merivai, zaniyarî lî ba dewleta Turk nine. Sosyolog û niviskare hêja İsmail Beşikçi di pirtûka xwe ya dawî, ku weşanxana Denge Komalê bi nave "ji Unesco' yê re name" çap kriye, de zordari û hovitiya dewleta Turk baş dîde xuyadan.

Jî ber zordari û hovitiya nediti ya dewleta Turk, dilê Kurdistanî Turkiyê bi jana perçiqandina zîman, kultur û şexsiyeta neteweyî hin zêdetir tîji ye. Ev yeka di rûpelên HAWAR û ROHANÎ' yê de baş xuya ye. Kovarên HAWAR u ROHANÎ kovarên herî bedew u hêja yê Kurdên Turkiyê û Suriyê bûn, ku piştî tekçûna raperiya ŞEX SEİD derdihat. Dî her hejmarê van kovaran de jî bo gelê Kurd qîrîn û gazîrî hene. Dî hejmara 5' an ya ROHANÎ de (1. Tebax- 1942) lî ser kovarek kurdi (GELAWÊJ) nivisarek kurt heye. Nivisar bîznav e. Lê xuya ye bergerên ROHANÎ' yê nivisîne. Dî dawîya nivisarê de wisa dît gotin;

"Herweki bergerê Gulawêjê gotiye, kurd nemaze iro, ji her wextî bêtir hewcedari kovar û kiteban in. Ji ber ko sibê, gava mîletên dinyayê dewh u doza heyîna xwe bikin, yê ko heqê mîletan lêk vekin, lî kovar, kitêp u rojnameyên wan ji dê bipîrsin.

Jî lewre em ji digel bergerê Gulawêjê dibejîne kurdan, nemaze kurdên İraqê: Kurdîno ! ne bi tenê bi çar, lê bi çardeh destan bi Gulawêjê bigrîn û qedrê wê bîzanin".

Qîrîn, qîrîna parastin û lê xwedî derketina henin û dewlemendiyên neteweyî ye.

Qîrîn û jana perçiqandina şexsiyeta neteweyî lî ba birewer û ronakbîran bêtir e. Jî ber ku ew jî xelkê betir jî

dêra re vekirine. Dan û standmên wan bi dêra re heye. Jî xelkê zûtir xwe nêzê tişt, bawerî, raman û normên nuh dikin. Ê pîraniya wan di cigê û refên biyanîyan de xwe perwerde kirine. Nêrin û nezbûna wan i tiştan cuda ye. Birewerî û zanebûna wan, alikariya wan dîke, ku bûyer û tiştan hin firehtir bipivin. Loma jî pîvekên wan hişk û girtî ninin.

Ev tiştana hemû pîr pozîtîv û rind in. Bî alikariya van tiştan merrî dikare guhertinan bibîne. Hûr bîmêre bûyeran. Jî keda kar, xebat û lebatan havîlan derxîne. Rêberîya guhertinan bike. Bibe nûnerê tiştên nuh. Fonksiyon û rola ronakbîran jî zati ev e.

Lê ev yeka bi xwe re tehlîkeyek mezîni jî di hundirîne; jî xweyîya xwe, jî welatê xwe û gele xwe dîrketin. Trajediya ronakbîrên welat û gelen bîndest ev e. Ango dî nav zîman, kultur, pîvek, norm û dan û standînen nuh de fetîsin, asimilê bûyin, şexsiyeta xwe ya neteweyî wînda kirine. Jî ber vê yekê jî ronakbîrên gelên bîndest jî her kesî zêdetir jana perçiqandina şexsiyeta neteweyî dikêşînin. Jî her kesî zêdetir digîrîn û xwe diêşînin. Ev normal e. Lî ba hemû gelên bîndest yê cihanê wisa bûye û dê lî ba me jî wisa be.

Baweriyên ronakbîran çî dibe bila bibe, ew divê xwe bigîhinî kokên xwe. Lî kultur, henin u dewlemendiyên neteweyî yê welatên xwe xwedî derkevin, wan biparezîn û hêdi hêdi pêşvebixînin. Parastin û lê xwedî derketina do û iro jî bo leyilan, xewn û fantaziyan ne, lê jî bo baştirbûna sibê pêwîst e. Baştirbûna sibê û rojên pêş, bî rexistî û tekoşîna gel ve gengaz e. Gel jî bi tiştên jê dûr û hiç û pîç ve rê-nakeve. Gel divê xwe û daxwaziyên xwe di nav tekoşîna de bibîne, ku rê-keve.

Ronakbîrên gelên bîndest, ku şerê rîzgariyê dane û iro serbest in, vê yekê baş bîcîhanîne. Beri her tiştî xwe û der u dora xwe jî krîza şexsiyeta neteweyî fîlîtanîne, xwe gîhandîne kok û refên xwe, yekitiyek jîndar dî navbera xwe û welat, gel û kultura xwe de avakirîne. Ê dî demek dirêj de serketîne. Welat û gelên xwe rîzgar kirîne.

Em bînerî, di qîrîna me ya 20' an de, rêber u pêşengên hemû şerên rîzgarîxwaz ronakbîr in. Bir û bawerî û metodên xebata wan jî hev gelek cuda be jî hemû, yekitiyek bi welat, gel û kultura xwe ve damezrandîna. Dan û stan-

dîni û yekitiyek hêja, jîndar dî navbera bawerî, raman, norm û metodên xwe yê nuh û welat, gel û kultura xwe ya kevnar de çêkirîne.

Problemê herî mezîni û bîngehin yê ronakbîrên kurdan ev e. Nemaze jî bo ronakbîrên Kurdên Turkiyê wisa ye. Ronakbîrên Kurdên Turkiyê nîkarîndan û standîni û yekitiyek heja û jîndar dî navbera bawerî, raman, norm û metodên nuh û welat, gel û kultura xwe avakînin. An jî welat, gel û kultura xwe pîr dîrketî ne. An jî jî tişt, bawerî, raman û normên nuh re pîr girtî ne. Helbet jî herdû awîran jî tu havîlekî dernayê. Jî ber vê yekê jî, tişt, afirandîni û hilberiyên bîmîne û bibe rêçeyek koka welat û gelê me dernakevin. Kurdistanî Turkiyê buye wekî çolekî. Jî 10 - 12 mîlyon Kurdên Kurdistanî Turkiyê, 10 - 12 nivîskar an rojnamevanên Kurd derneket. Her waha 10 - 12 kesên pîspor, zanyar, diroknaş, zîmanzan, musîknaş jî derneket. 10 - 12 heb roman, çîrok, helbest, destan an pîrtûkên zarokan jî derneket.

Lê çî derket? Bî hezaran, sed hezaran xort û keçên niv zane, mîjî tevihev derket. Ev xebîtin, bûn serek û rêberan gelê Kurd. Ked, xwîdan û xwîna xwe rîjandîni lî ber doza gelê xwe. Gelek jî wan bûn gorbehîşt.

Lê mîxabin, hezar mîxabin dî ser rîya pêşketîna de himên bîngehin yê formê jîyana gelê Kurd avakîrîni, nîkarîbûn avakînin. Dan û standînek, yekitiyek xurt, jîndar dî navbera xwe û welat, gel û kultura xwe de avakîrîni.

Sedemê wêranbûna Kurdistanî Turkiyê, tunebûna ronakbîrên modern e. Xwendayên me pîr in. Bî hezaran e. Dî vê mane de ronakbîrên me jî pîr in. Lê kêni û paştêmayî ne. Wekî kultur mana ronakbîrî jî gelek fireh e. Nemaze dî welatên bîndest û paştêmayî de peyva ronakbîrî jî pîr tiştan di hundirîne. Jî lewre dî welatê bîndest de kadur û merrînen pîspor yê warên curbecur kêni in. Kêmaniya pîspor û kadîran bare ronakbîrên welatên bîndest grantîr dîke. Dî welatên pêşketî de pîspori dî pêşîya ronakbîrîyê de ye. Lî wîr merrî hewce nine, ku him siyaseta û tarîx û him jî edebiyat û sosyoloji bîzanîbe. Pîspor û kadîrên pêşketî pîr in. Organîzasyon û muessesên wan hene.

Ronakbîrê welatê bîndest divê berpîrsiyarê tarîxa xwe û qîrîna xwe ya iro-

yi be. Mêjiyê wi nûjen be, lê dûre welat, gel û kultura xwe nebe. Dî mêjiyê xwe de welat, gel û kultura xwe bûji. Lî henin û dewlemendiyên xwe hûr binêre. Û tiştê heri guring, pêşvebixine. Ronakbir kesê pêştexiste ye. Ango pêşverû ye. Parastin û pêşvexistin du (2) ruyen rasti û sedemê hebûna ronakbir e.

Pêşverûti behsa teori û baweriyên şoreşger kîrî nîne. Pêşverûti, di her wari de tiştan pêşvexistin e. Em dê hemû pêşverû bin, behsa teori û baweriyên pêşverû bînin, lê tiştan, hêl û warên jiyane pêşvenexin... Pêşverûtiya wisa ne pêşverûti ye. Û pêşverûtiyek wisa tu havîli dernaxe. Em drêvê xwe pêşverûtiyek wisa şaş û çewt biparêzin.

Rewşa ronakbirên Kurdistan Turkiyê ne baş e. (Dî perçên din yê Kurdistanê de rewş gelek cuda ye. Jî ber vê, ez naxwazim di vê nrisara xwe de nêzi perçên din bin.) Ronakbirên Kurdistan Turkiyê an bê zîman, kultur û şexsiyeteki neteweyî, li dervayî van, bê parastina van dixwaze tiştan pêşvebixine an jî zîman, kultur û şexsiyeta neteweyî wisa hişk diparêze, ku bernade ev pêşvebin.

Qasi xuya ye, di Kurdistan Turkiyê de du (2) kategori ronakbirên Kurd heye. Bê şik ew kesên, ku xwenda ne, lê xwe li Kurdîyê danaynin, û tu tekiliya xwe bi kurdayeti û beşên xebata kurdayetiye daanaynin, dervayî van kategoriyana ne. Hejmarên van kesan pîr in. Nivê xwendayên Kurdistan Turkiyê jî van in. Jî asimilasyon û tîrsa dewleta Turk, jî kurdayetiye dîrketme. Eger ronakbirên me kêmaniyan xwe jî holê rakin û bi xebatek cûrbecûr û gelêri (bi metodên modern) rabûn, van kesan jî - kêmani piraniya wan - dê li xwe vegeînin.

Îcar xwendevan drêvê birveneke, ku ev dabêşkîrîna ronakbirên Kurdistan Turkiyê bi xetên giştî ve ne. Ez hêvîdar im, ku em dê di rojên pêş de bîkarîbûn hin bêtr jî nêz ve binêrin ronakbirên xwe. Hin çêtr lê hûr binêrin û lêkolin.

Kategoriya yekem ya ronakbirên Kurdistan Turkiyê, melle û seydayên welatperwer in. Kahniya welatperweri û ronakbiriyê ev in. Tarixa seydayan pîr kevn e. Xwe digînin Mellaye Cûzîri, Ehmedê Xani, Eliyê Herîri. Bapîrên edeta welatperweriya şêx, melle û seydayan M. Cûzîri, E. Xani, E. Herîri ye. Seydayên me yê iro jî wîr, jî kûri-

ya tarixa me tîn. Jî sedsalan vîr ve ye, ev ekola rêberiya welatperweriya kurdi dike. Welat, gel, kultur û tarixa Kurdan diparêzin. Dî nav gel de ne. Edet, tore û normên jiyana gelê Kurd baş dîzanin. Jî bûyerên der û dorên Kurdistanê baş aghedar in. Mêjiyên wan bi çîrok, stran, zargotî, destan û serpehatiyên Kurdan ve tîji ye.

Lê mîxabin jî derva re gurtin e. Bî şik dinêrin derva. Zordariya hêzên bîyari, wana kîriye dijîmî tiştên bîyari. Her xwestine henin û dewlemendiyên Kurdistanê biparêzin. Zîman, kultur û şexsiyeta Kurd li ser nîgan pêgîrin. Hêla wan ya parastmê gelek pêşte ye. Lê hêla wan ya pêşvexistinê gelek çels e. Lewre piraniyan wan, jî ditin, baweri, norm, pîvek û metodên nuh re gurtî ne. Jî xebatên akademîk, pîspori û modên dîr in. Edebiyat, kultur û zanîyariya navneteweyî bala wan nekêşîne.

Bî kurtebiri, ekola seydayên welatperwer formê jiyana kurdi diparêzin lê nîkarm pêşvebixin.

Kategoriya duem ya ronakbirên Kurdistan Turkiyê, xwendayên nuh yê welatperwer û sosyalîst in. Jî destpêka 1960' i ta iro nîşkek wisa jî Kurdistan Turkiyê derket. Ev nîşk jî di nav xwe de yek nîne. Nêrinên wan jî hev cuda ne. Lê hêlên wan yê qerestîstîk nêzê hev in. (Ez bî xwe jî, yek jî vê kategoriye me.)

Piraniya vê nîşka nû di xwendegêhên bîlunda de xwendme. Avukat, doxtor, mamoste ûwd ne. Kêmani, xwendegêga navîn qedandme. Jî ditin, baweri, norm û jiyana modern agahdar in. Lî ser teoriyên nuh raberiziyên germ û kur dikin. Xwedî idiyên gelek mezûn in. Dîrxwîna û dîrvîsîna. Tiştên nû, bûyerên cihanê bala wan dikêşîne. Jî derva re, tiştên nû re pîr vekirî ne. Bî lez û aktîv in. Jî welatê xwe, gelê xwe hez dikin. Bu xurtî jî bo welatê xwe dixebîtin, tîn gurtin, tîn kuştin. Dîrxwîna rewşa welatê xwe biguhêrin. Welatê xwe pêşvebixin.

Lê mîxabin xwendegêh, perweri û sistema dewleta Turk hebûna wan ya kurdi çelqandîye. Jî % 95' ên wan bî zimane turkî difikîrin. Nêzê temamiya xebata wan ya siyasî, civakî û kulturî bî turkî ye. Piraniya van di nav xwe de bî turkî dipeyvînin. Nemaze peyvandinên wan yê siyasî hemû bî turkî ne. Jî % 20 - 30' yê wan bî kurdi peyvandinê

nîzanin. Jî % 1) -- ?' yê wan bî kurdi nîvîsin û xwendinê nîzanin. Formê jiyana kurdi û ya turkî di serê wan de tevihev e. Piraniya wan jî kultur û tarixa kurdi dîr in, krîza şexsiyeta neteweyî dijî. Xwe nadin ber xebata akademîk. Nêzi lêkolîn û hûmêrinên kûr û fîreh nabî. Pîsporiyê nadin ber xwe. Keysa wan nîne, ku nîviskar, hozan, rojnamevan, sosyolog, etnolog, dîroknas, zîmanzan, muzîknas, diplomad ûwd bînin.

Bî kurtebiri ev kategoriya jî dixwaze biguhêrine, pêşvebixê. Lê belê, bê ku xwe biguhêrine kokên xwe, bê ku himên bingehîn avabike.

Bî kurtebiri rewşa me wisa ye. Welatê me di nav nêzaniyek mezûn de ye. Ronakbirên welatê me jî him kêman û him belengaz in. Kêmani û çewtiyên wan pîr in. Û jî hêlekî jî welatê me bî lez diguhêre. Êşîrên me jî hev dikevin. Jiyanê koçertiyê mîna berfa, ber royê dihele. Dan û standînen kevn wînda dibî. Û asimilasyona dewleta turk roj bî roj bêtr dibe.

Dî gêhineka iro de, vatîniya herî mezûn û bingehîn; derxistin, avakîrî û berpêş kirîna ronakbirên modern e. Em wek welat, wek gel iro hewcedarî ronakbirên modern û pêşverû ne. Dî çarçewek pêşverû de hewcedarî yekitiya nûjen û kevnar in. Ango hewcedarî ronakbirên, ku gelên din yan bîndest jî zû ve ye derxistiye ne.

Lî vîr drêvê em tiştêk berbîçav bînin, ku daxuyaniyên me yê li ser ronakbirên Kurdistan Turkiyê, bî xetên giştî ne. Jî wan re lêhurnêrin drêvê. Em drêvê van daxuyaniyan vekin û sedemên wan bîdin ber çavan. Û bê şik, ronakbirên modern, ku daxwaza me hemûyan e, disa dê jî yê hene, derkevin. Armanç, kêmaniyan jî holê rakîrin e.

Wekî me di rûpelên bûrî de berpêş kir, ronakbirên me jî êdî drêvê dan û standmek, yekitiyek jîndar di navbera nuh û kevn, nûjen û kevnar, kok û pî, kahni û rêçên avê de pêkbîne.

Dî destpêka nîvîsarê de, Frantz Fanon digot; kare me yê herî bingehîn û tarîxî, domandîna rapêrî û serhîldanên kevn e. Domandîna serhîldanên kevn ? Belê rast e. Wekî din rê nîne. Lê li gorî dan û standînen iro û di rêberiya ronakbirên, ku berpîrsiyarê qîrîna xwe ne û welatê xwe, gelê xwe, kultura xwe di mêjiyê xwe de dijî, de...

ÇON EGEYNE SERETAYEKÎ BAWERPÊKIRAW BO EDEBÎ KURDÎ

II

Dr. Kemal Fuad

Emênê tewe ser "Marife Tu Pirşalyari", ke le rûy şêwe w nawerokewe le we eçê t ke le layen daniştuwani nawçeyî Hewramanewe witrabê, belam bêcge lew beytaney ke Mamosta Reşid Yasîmî bîlawi kirdûnewe, hiç beşêki tîr lem "Marife Tu Pirşalyari" ye nedozrawetewe. Her be qısey Mamosta (Reşid Yasîmî, L 122) dî "Pirşalyar" hebûn, ke yekêkiyan pêş İslam û ewi tıryan le serdemi Şêx Ebdulqadîrî Geylanî da wate le sedey duwanzehemi miladî da jiyawe. Ewey aşkîra ye İslam dîreng le nawçey Hewraman da bîlaw botewe w be qısey (Ayetulla Xanî Kurdistanî, Şêx Muhamedî Merdux/Kitabê Tarixê Merduxi. Beşî Yekem, Tehran 1955) "Mela Guşayşe Kwêr" Nawyan bîrduwe, le sedey panzehem da Hewramiyekani be İslam û quran aşîna kîrduwe. Wa dyar e Hewramiyekan ke elên "Marife Tu Pîşşalyari" le quran Kontr e, mebestıyan lew kateweye ke ewan quraniyan nasiwe, wate sedey panzehem. Diyar e eger "Pirşalyar" le sedey duwanzehem da jiyabêt, lay ewan le quran kontr e !!

Reng e em şîre amojgariyaney "Pirşalyar" nextêk rastıyan tıya hebê t. Belam, bedaxewe, her ew sê - çuwar beyten ke Mamosta Reşid Yasîmî bîlawi kirdûnewe, itir hiçi tîrî lê nazarê t. Sereray ewe ke insan zor le rastışyan dîlniya niye. Le ber ewe natıwanın emêş bîkeyn be sereta bo edebî Kurdîman.

Hendêk lew bawere dan ke çuwarinekanî Babe

Tayerî Uryanî, ke le niwey yekami sedey yanzehem da jiyawe, seretan bo edebî Kurdî. Her kesêk nextêk aşınay zımanî farisî w zımanî kurdî bê t û serinc lew çuwarınane bîdat, be asanî boy derekewê t, ke ew çuwarınane, be hemû ew şêwaney êsta le ber destan, le farisîyewe nızıktır ın ta Kurdî, le ber ewe natıwanîrê bîkrê be sereta bo edebî Kurdî. Sereray ewey ke le sedey panzehemewe ta sedey nozdehem, hiç core edebîkma bewşêweye berçaw nakewê t.

İtir emênê tewe ser şîrî ew şaireneman guman le bûn û serdemi jıyanıyan nakîrê t w etwanın be dîlnıyayıyewe bası xoyan û şîrekaniyan bîkey. Kontrını ew şıranêş be Hewramî wıtrawın û emca be şêwey "Cezirî" w paşanış be şêwey "Mukırî" w "Sılêmanî".

Kontrın Şair Hewramîş ke ta êsta bo mın sax bûbê tewe Mela Perêşan e, ke serdemi jıyanı egerê tewe bo kotayı sedey çuwardehem û seretay sedey panzehem. (4) Gırıngtırın şîrekani ew (Mesnewıya Ssofı) yanın ke le jêr nawı "Perêşan Name" da day naw ın, ke ta êsta le Êran, sê car bîlaw kırıawnewe (du car le rojnamey Kurdistan da ke le salanı 1959 - 1963 le Taran dereçû). Destnûsêki em dıwanêş le kîtêbxaney dewletî, le Berlını Rojava heye.

Duwa be duway "Mela Perêşan" ta kotayı cengı cıhanı yekem, be şêweyeki nepıçraw komêlek şair berçaw ekewın ke be şêwey Hewramî şıryan wıtu-

we, ke be nawbangtrinyan ema nen: Bêsarani, Elmaszani Kenûle, Mirz Şefi Kolyayi, Mewlewi Tawgozi, Mela Cebari Sey Yaqû, Sey Salihi Kırmaşani. ke serdemi jiyaniyan egerê tewe bo sedekani şanzdehem ta seretay sedey bistem. Ewey lêreda şayani bas eşgelêk lemane be reçekek Hewrami nebûn, belam "Hewrami" yan bekar hênawe, weku zımanêki edebi bo şîr wîtin, çunke ta seretay sedey nozdehem le hemû ew nawçaney Kurdistan da ke ekwime rojhelat û xwarûy zêy gewrewe ta Kırmenşa. Hewrami zimani edebi buwe.

Kontrîn ew şairaneş ke be şêwey "Ceziri" şîriyan wîtibê, Melay Ceziri w Eli Heriri w Feqê Teyran in, ke serdemi jiyaniyan egerê tewe bo niwey duwemi sedey şanzdehem û niwey yekemi sedey hevdehem. (5)

Le nowerasti sedey nozdehemewe be şêwey Ceziri bêcge le şîr pexşaniş nusrawe. Belgey emeş nûsinekani Mela Mehmedi Bayezidi ye, ke le sedey nozdehem da jiyawe w daneri "ADAT Û RISU—MATNAMEY EKRADIYE" ye. (6) Herweha rojnamey KURDISTAN, ke le 22/8/1898 da yekem jimarey le QAHİRE derçû (7) le seretay siyekanewe, le nusini em şêweye da, le tenişt tipi erebiyewe tipi latiniş be kar dêt, be taybeti le Turkiya w Sûriya. Le Yekêtiy Sovyet tipi Kiril (sırlık) be kar dêt. Kontrîn ew şairaneş ke be şêwey "Mukri" w paşan (Sılêmani) wıtrawın, egerê tewe bo niwey yekemi sedey nozdehem. Be nawbangtrîn ew şairaney ke le sereta da em dû şêweyeyan bo şîr wîtin be kar hênawe Ehmedi Kor û Nali w Salim û Kurdi nın, ke hemûyan le sedey nozdehem da jiyawın.

Şîrekani Ehmedi KOR le rûy zımanewe ta radeyek ciyawaziy heye le gel ewaney Nali w Salim û Kurdi, belam le paşan em dû şêweye (Mukri w Sılêmani) le şêwey edeb da ziyatır le yektiri nızik ebmewe, weku le şîrekani WEFAYÎ w EDEB MISSBAH ELDIWAN û HACI QADIRI KOYÎ w

ŞEX REZAY TALEBANI w MEHWÎ w TAYERBEGİ CAF û gelêki tır da bo man derekewê t, ke ziyatır lew şêwe edebiye nızik ebinewe ke Nali w Salim û Kurdi bınaxekeyan danawe w emro weku zımanêki edebi be zori le Kurdistani Êraq û Êran da be kar dêt (8) Le paş cengi cihaniy yekemewe, em şêweye bo pexşaniş be kar hatuwe. (Bırwane Rojnamey PÊŞKEWTIN ke bo yekem car le sali 1918 da le Sılêmani derçuwe) Bo nûsinewey em zimane edebiye, tipi Erebi be kar dêt û êsta çapkırawe bem zimane edebiye le hemû şêwekani tiri zimani kurdi zortır e w be taybeti le Kurdistani Êraq da berew ewe eşê t weku zımanêki RESMÎ le xuwêndınxwane w dezgakanı miri da biçespê t.

Be kurti kontrîn SERETAY BAWER PÊKIRAW bo edebi kurdi le şêwey HEWRAMI da egerê tewe bo kotayi sedey çuwardehem û seretay sedey panzdehem (Mesnewiyatekani Mela Perêşan), le şêwey CEZİRÎ da egerê tewe bo niwey dûwemi sedey şanzdehem û niwey yekemi sedey hevdehem (Şîrekani Melay Ceziri w Eli Heriri w Feqê Teyran), le şêwey Sılêmani da egerê tewe bo seretay sedey nozdehem (Şîrekani Nali w Salim û Kurdi). Be şêwey Hewrami tenha şîr wıtrawe, belam Ceziri le nowerasti sedey nozdehemewe, we Sılêmani le kotayi cengi cihani yekemewe pexşanişyan pê enûsrê. (9)

Emanen birûrayi mın le barey kontrîn nımûney bawerpêkırawi edebimanewe. Hiwam wa ye şareza-yani zıman û edebi Kurdi lem bareyewe qelemi xoyan bixene kar û birûray xoyan derbıbirın. Tıkay lê burdmiş ekem, ke le ber bêserçaweyi hemtiwani ziyatır dirêje be basekem bıdem û belge w nımûney ziyatır bihê nımewe. Hiwadar im ke le duwa rojêki nızik da bitwanim lem bareyewe zortır bınûsım û natewawiyekani em wıtare pır bikemewe. Wıtari ayndeşım ba terxan bêt bo diyari kirdini QONAXEKANI EDEBİ KURDİ, emca lêkolınewe le QUTABXANE EDEBİYEKAN û nımûneyan le edebi Kurdi da.

(4) - Bırwane pêşekiy diwanekey ! Zibacwi, diwan Mela Perêşan. Kırmenşah. 1335/1956

(5) - Le barey serdemi jiyani em şairanewe birûray ciyawaz heye. Lem bareyewe bırwane ew wıtarey le govani BEYAN da, (J - 1/1972) le jêr nawi "Çend serincêki rexne girane" da nûsiwme.

(6) - Le Mosko le layen M.B. Rudinko le gel tercumey Rûsi da sali 1963 bılawkırawetew. Her em Mela Mehmedi Bayezidi ye "Şerefname" y le farsiyewe kırduwe be Kurd i (Kırmanci Jûrû).

(7) - Bırwane, Kurdistan yekemın rojnamey Kurdi. Bexdad 1972.

(8) - Le barey "Zarawekani Zımani Kurdi w Zımani Edebi w Nûsinman" bırwane ew wıtare le govani "Zanyari", (Jimare 4/1971) da bılawım kirdotewe.

(9) "Şex Hisêni Qazi" le nowerasti sedey nozdehem da "Mewlûd Name" yeki be zimani kurdiy Sılêmani danawe, ke lenêwan honırawe w pexşan da ewestê. Belam nûsini pexşan bem şêweye ziyatır egerê tewe bo kotayi Cengi Cihani Yekem weka basman kird.

Temûrê Kelîl

Demekê, gava derheqa pêşketina kurdên Yekîti Sovîyet dibû xeberdan, merî dikaribû nava gotarekê da derheqa serfiraziyên her derecada destanî gilî bikira. Lê îro ew destanî haqasî gelekî, ku em mecbûr dibin paraveyî derecakin û derheqa her derecekê da pêşketina meda, cihê gilîkin. Carna jî ûsa diqewime, ku derheqa destanî d' kurdekî Sovîyetda gotarek jî têrê nake, ku bê berçava, ka ew bi saya qeydê meyî sosiyalîstîyê, jîyanê da mîyaserkirina sîyaseta Lenînyê ye miletîyê gihîştîye çito serfirazîyê.

Benda xweye îroyînda emê tenê derheqa dereceke pêşketina me - dereca hunermendîyê, diha rast ser mesela artîstên Sovîyetistanê ye kurda gilîkin.

Vê demê bajarên Yekîti Sovîyetê Moskow, Lenîgradê, Erêvanê, Tîblisî, Gronîyê û bajarên mayînda gelek artîstên kurdê profesîyonal hene. Navdengê hineka ji wana temamiya welê tda eyane, derheqa wana û hostatîya wanda gelek cara rojname û kovarên Sovîyetê û welatên derekeye cihê - cihê da hatine çapkirinê. gava gilî hatîye ortê,

gotinê: filan artîst eslê xweva kurde. Bi saya van yeka gel û neteweyên welatê me nasîya xwe dane pêşketina kurdên Sovîyet.

Îro dota kurd Nazî Şîrayî artîsta sîrkêye dinêeyane, ewledê kurd Paşa Poladov rejîsorê têtatreyêvanêye pantomîmayê ye serrekeye, Ebdule Muhemed reçasvanê koma bajarê Groznîyê ye bi navê "Vaynax" e, Vova û Natê la Qasim artîstên balê tene li bajarê Lenîgradê, Zîna Telo dengbêja koma Tîblîsîye "Rêro" ê bûye û gelekên mayî.

Niha ser mesela wan artîsta û hinekên dinêda emê bi hûrgilî bêjin.

Nazî Şîrayî... Ev navekî pir naser li cihanê, bi taybetî ji bona kurda. Ewê ew nav bi xwe peyda kirye. Dota kurd -Naza Şîrayî, eva 35 sala zêdetire, ku ser dikên sîrkên Yekîti Soviyet û welatên cihanêye cihê-cihê, cilê kurdîye reng- rengî li xwekirî amadekara hewas-hijmekar dihêle. Artîsta komera Ūrisê tēye Sovetîyêye Sosiyalîstîyêye Fêdêratîyê emekdar salên cihê-cihê sîrkên Tîblîs û Erêvanêda lîstîye, lê paşê çawa artîsta nav û deng, çûye sîrka Moskow û hetanî niha jî wêderê pêşda tē. Lîstika wêda hejmarên ûsa hene, ku hetanî niha jî cihanêda kesîra li hev ne hatiye wana biwekilîne. Bo nimûnê, ew du defê biçûk digre destên xwe, hevra berdide, defa destê rastê ser milê wêra derbaz dibe diçe ser milê dinê, defa dinê jî wî awahî, ber hevra ser patika wêra derbaz dibin û ne hev dikevin, ne jî dikevin. Lê ensîklopedîya ermenîyê Sovetîyê hejmareke xweda derheqa Nazî Şîrayî da nivîstîye, ku hejamra wêye "Heykelên tûne" sertaca lîstikên wêye.

Van salên dawî ez li Pragaê bûm. Wan roja sîrka Moskow jî wir bû û ser afîşên pêşdhatinên sîrka dinêyêyan wêna dota kurd bû. Ez êvarê tevî bermalîya xwe û çend kurdên Kurdistanê, ku li Prag dixwendin, çûnê sîrkê û me nasîya xwe da Nazîyê. Min çend pirs danê, Ewê derheqa xwe û lîstika xweda awa minra got.

— Hejmara minê here hizkirî ewe, gava ez cilê kurmancî xwedikim, bi desta miqamê kurdî lê dixim, lê bi herdu linga jî ser haceta sazbandîyêye (mûzîka) anegor miqamê kurdî lê dixim. Paşê nas-nenas min pirs dikin: "Ev çi sazbandîyê, ya kîjan miletîye?" Ez kubar bersîva wan didim, ku

ya kurdîye û ez jî kurdim. Paşê gilî tē ser gelê min, ez jî wanre çala kurda dikim.

Belê, Nazî Şîrayî her dera - ji Erêvanê girtî hetanî Parîzê, ji Lenîgradê hetanî Îranê, Turkiya yê hetanî Amêrikayê, her dera timê jî navê kurdên Soviyet bilind xwey kirîye, mala xwe bi xalîçê kurdîyê ciwanva xemilandîye.

Jina kurd timê ji sazbandîyê hiz kirîye, li şaya, govenda, bindarûka sitiraye. Hîmdarê edebîyeta ermenîya, xêrxazê gelê kurda Xaçatûr Abovyan gotîye, ku her kurdek bi ruhê xweva dengbêj (sitiranvan) an jî helbestvane. Lê tenê bi saya qeydê Sovetîyê mecal kete kurda, ku hunerê xwe, zên û merfeta xwe şanî bi hezara temaşevanên gelên cihê-cihê bikin.

Zîna Telo çend sala bûye komekdara rêjîsorê tēatra Tîblîsî yê ser navê Gribœdov, paşê bûye dengbêja koma stiranêye bi nav û deng ya bi navê "Rêro". Çend sêlikên stiranên wê derketine. Vê gavê ew rêjîsora tēatra Tîvlîsîyê kurdaye cimetiyyêye. Wêra tevayî kubreke kurmancî li zarê wêye, lema jî gava çend sala pêşda paytextê komera Gurcistanêye biratiyyê rêdaksiyona pêlweşa (radîo) kurdî hate vekirinê, wê tekîf kirin û hetanî îro jî ew dîktora (xeberdankir, peyvkar) wê pêlweşêye jî, wek peyvkarê pêlweşa Rewanêye kurdî Eznîva Reşîde hêja bi radîo yê tevî bi hezaran kurda xeberdide.

Derheqa artîstê komera Çêçêno - Îngûşîayêye avtonome emekdar Ebdule - Muhemedda — me çend sal pêşda hinek tişt ji miqaleke rojnema "Rya teze" pê hesyane. Pey wê miqalêra min xwest derheqa wî ewledê kurdayî hêjada bizanibim. Pey pirs - pirs yara ra çend melûmetî ketine

destê min. Ew wextêda li zanîngeha Tîblîsîyê ye xorêyograffîda (reçasa bedewtîyê) ya dewletêda ber destê artîstê Yekîti Soviyetê cimetiyyê Vaxtang çabûkîyanî hîn bûye. Koma bi navê "Vaynax" da, li ku ew îdî 20 salî zêdetire pêşda tē, reçasçîyê serekeye. Ew ser dika minanî teyrekî baz direçise û ser afîşên pêşdhatinê wê komê wêneyê wî bi wî awahî jî hatiye kişandin. Sala 1982' a, 30' ê meha novêbêr ji Moskow bi dûrdîtinoka (têlêvîzyon) pêşdhatina wê komê nîşan dan. Em gelek temaşeyîyara tevayî reçasa wîye çapik û çelengva heyr - hijmakar man. Dema vir pêlek pêşda min bi tēlêfonê Ebdule ra xeberda, ewî bi kurmancîke delal bersîva min da. Gava min jê pirsî ku ne axir bajarê Groznîyê da kurd an tunene, an jî kê m hene, ew jî ku usa xweş kurmancî gotina dike, ewî bersîva min da û got, ku dema ew diya xwera wextêda ji Kurdistana Îranê hatine, diya wî tenê kurmancî zanibûye û pêra hetanî niha jî kurdî xeberdide.

Xwendevanên kovarêyê delal ! Ebdule Muhemed jî koma xwera tevayî pir cara çûye Moskva yê û Hordananê, Vladîvostokê û Sûrfîyayê, Mozambîke û Taşkendê. Çawa hemû artîstên Yekîti Soviyetê te kurde profesiyonal, herweha rêjîsorê tēatra Erêvanêyî pantomîmaeyî (tēatroa bê deng) sereke Paşayê Reşîd Poladov aliyyê dereca xweda xwedîyê xwendina bilindin. Lê Paşa Poladov 2 înstîtitut temam kirine, yek li Moskow, yek jî Lenîgradê. Teatroyê wî awahî Soviyetîstanêda çend hebin. Serokê yekê jî wana lawê kurde. Ew çend spêktaklên teatroya xweda êlemêntê (nimûn) folklorê kurda daye xebatê. Ew yek femdariye, ji ber ku nava deba kurdada, erf - edetê meda derecêd pantomîmê hene, çawa bo nimûne, dema kosegelf

digere, gava bûka nuh bûktiyê dike ciyên mayîn. Çawa em pê hesyan, têatro hazir dibe bi motîvê pêsa "Xecê û Siyabend" spêktakleke bê deng nişanke.

Wextêda miqaleke Paşa Poladov rojnema kurdiye "Riya teze" da çap bûye bi sernivîsara "Pantomîn nava deba kurdada". Lê derheqa Paşa Poladov û têatroya, ku ew serokatîyê lê dike, miqale çap bûne kovar û rojnemêd merkeziyê ye "Sîrk û êstrada", "Sovê tskaya kûltura", "Têatralnaya Îskustvo" û gelekên mayîn da.

Eva çend sale, ku du ewledê cimeta kurda, xwîşk û bira Vova û Natêla Qasim têatroya Lenîngradê ye, akademiye, operayê û baletê ye dewletêda dilzîn. Ewana artistên baletê ye naskirîne. Vovayê Qasim Ecemov dilqê (rola) serekeda dilize. Kovara Moskove bi navê "Têatralnaya jîzn" hejmara xweye sala pare 1.

da derheqa hostatîya wîda ser 2 rûpeli miqaleke mezin çap kiriye.

Ewî hetanî niha dilqê usaye diyarda bi serfirazî listîye, çawa ku dilqê Romeo baleta Prokofyêve "Romê o û Cûliyê tda", Armên - baleta Aram Xaçatûryane "Gayane" da û yê n mayînda. Hetanî niha xwîşk û birayê bineciye bajarê Tiblîsiyê yî wextekê tevî têatroya xweye dinê eyan çûne welatên Avûstûriyayê, Îtaliyayê, Mongoliyayê, komera Almaniyayê ye Demokratiyê û hunerê xwe nişanî gelek cimete d cihanê kirine.

Artistekî kurdî mayîn Hesênê Quliye. Eva çend salin, ku ew artistê têatroya Erêvanê ya dramatikiyê ye. Nava wan sala da gelek dilqada listîye. Van axiriya, gava ewê têatroyê spêktakla "Hamlet" danî, Hesênê Qulî dilqê keşîş da kîvş kirin û ewî bi listîka xwe maşoqê hunermendiyê zende girtî hîşt. Hazira (amadekara),

usa jî rojname û kovarê komerê qîmetekî bilind dane hostatiya wî. Hesênê Qulî kinofilmada jî listîye. Van demên paşin, gava kinofilmada bi navê "Piş hevt çiyada" nişan dan, dilqekî serekeda ewî difist. Hesênê Qulî demeke dirêj bûye rêjîsorê têatroya Elegezê ye kurdaye cimetiye.

Artistên kurd xwezma dereca sîrkêda pirin. Mesele, Sertiv Mîneralov wextêda kloûnê (mesqereçî, henekçî) sîrka Tiblîsiyê bûye, pir sala Nazî Şirayîra teva yî usa jî sîrka Yêrêvanêda pêşda hatiye. Tê mûrê Tesinî fokisçî - laqirdçiyê sîrkusa Tiblîsiyê bûye û pêra jî li filarmoniya Gurcistanêda, wextê konsertên êstradayê pêşda hatiye. Niha ew navça Gurcistanêye Gardabanîyê da koçka çandêda serekê koma artistên sîrkêye. Ezîzê Bişar niha artistê sîrka Tiblîsiyê ye. Ew hewşa mala xweda gelek terewila xwedî dike. Sîrkêda ew du janrada pêşda tê, cîkî çawa fokisçî, cîkî jî terewila kedî dike. Derheqa hostatîya wîda nivîsîne rojnema Bilgariyayê "Paralêl", kovara Moskvayê "Sovê tskaya êstrada û sîrk", herwaha pir rojname û kovarên Gurcistanê.

Gava çend sal pêşda xwendekar û roşinbîrên kurdên Tiblîsiyê hatine mêvaniya kurdên Yêrêvanê û tevî civîna sazbandî û lîte-

ratûra kurda bûn, wêda Ezîzê Bişar çend foks kirin û amadekara hewas - hijmekar (metel, zende girtî) hîştin.

Bif van artistên profesyonel, usa jî gelek artistên kurdaye xwehînbûyî hene li têatroya Tiblîsiyêye kurda û ya Elegezê ye kurdaye gelêrîye. Pir artistên xwedî şuret û zîrekya pir di nava 30'î zêdetir radfopîyesên pê weşa kurdîda listîne, ku bi serokatî û inîsyatîva serokê radfopoyê wê demê Xelîlê Çaçan Mûradov hatine nivîsarê. Ji artistên kurdaye li têatroya Elegezêye berê mirov dikare navê dota kurde jêhatî Eznîva Reşîd bide, lê ji pêşewitiya sazbandiya me - navê seroka koma kurdaye stran û reşasê ye dewletê - navê Sûsîka Simo hêjaye bidin.

Ango, we texmîn kir, ku artistên Soviyetistanêye kurd gihîştîne çito serfiraziyê ne tenê nav kurda û çend komerada, lê usa jî temamiya Soviyetistanê û welatên cihanê. A bona van destanî nane, çawa ku Sêkrê tarê Komîta Navbendî ya Partiya Soviyetêye Komûnîstiyêye sereke hevalê Yû V. Andropov nava kêlma xweye li civîna şaynetiye bona 60 - salîya teşkîlbûna Yekîtiya Soviyet da kîvşê, wekî kurdên Soviyet jî zûda Soviyetistan hesab dikin welatê xwe.

Nazi Şirayî, artista kurd ya koma universitê.

BERPIRSIYARIYA KARÊ BERHEVKIRINA WÊJEYA KURDÎ YA DEVKÎ

II

M. Eli

Ev du- sê saln, li Swêd kovarek, du kovar, ji bo zarokan bi zmanê kurdi dertên. Carnan hin çirokên kurdi yê zarokan ku li Kurdistanê, bi salan me ji devê dapir û bapirên xwe dibihistin. Di wan de dertên. Ji aliyê din disa li Swêd du- sê pirtûk çapbûn ku ji nivisandiyên wan çirokên zarokan ên devki pêk hatine. Qasi ku min li çirokên van kovar û pirtûkan mê zekir, min dit ku bi rasti hin xaxên giran hatîye serê wan. Gava tiştê min li Kurdistanê ji devê çirokbêj û stranbêjan dibihist da bira xwe û min li yê nivisandiyên vir nihêrt min dit ku, nivisandinên vêderê wan çirokên me ji nuqinê xelas nekirine. Di serpe geraneki giran ji wan lê xistiye. Him ji rumeta xwe ya wêjeyi û him ji ji kêrhatiyên xwe yê pedagojik û hindekari gelek tişt windakirine.

Ya pêşin ew e ku, van çirokên hatine nivisandin u bi taybeti yê di pirtukan de hatine berhevkirin, bi zmanê xwe ê di ne çirokên zarokan e. Çirok li gor peyvanka zarokan nehatine nivisandin. Pengala avakirina cumlan ne li gora wan sivik û kurt e. Ne bi nawerokê, lê bi zmanê xwe ew xitabi mezinan dikin.

Ya din, hinan ji wan, gelek tişt di kêrhatiya xwe ya fêrkirina zmanê Kurdi û kêrhatiya xwe ya pedagojik wînda kirine. Dîxwazim vê yekê bi çend çirokên nivisandi bîdim nişandin. Li Swêd çirokeke li du cîha hat nivisandin. Kovara Hêvi yê navê wê kiribû "Hedlik û Bedlik". Lê di pirtûka bi navê

"Mir Zoro" de - ya ji bal M. Emin Bozarslan ve hatîye berhevkirin navê wê "Hedlik û Bedlik" e. Mesela nav ne pîr gring e. Li Kurdistanê ev çirok bi gelek navan hatîye navdar. Oasi ku min bihistîye, navê wê "Şengê û Pengê" ye, le li herêma Cizîrê, navê wê "Xezalû çû dahikê" ye. Elfabî Kurdi ya bi zaravayê sorani -Li Kurdistanê Îranê ji bal Partî Demokrati Kurdistanî Îran ve hatîye çapkirin- de ji navê wê "Tîtlî û Pîtlî" ye. Bawerim, wê xwendevan dibirbin; çiroka bîzîne û du karîkên wê ye. Awayê nivisandinê wê çirokê di "Hêvi" û di "Mir Zoro" de kê me. Lewra dema bi devki tê gotin weki gelek çirokên Kurdi yê zarokan, ev çirok ji hin derên wê bi lihevhatîyan tê domandin. Lê di van nivisan de ev li hevhati hatine qutkirin. Lihevhatiya vê çirokê qasi ku ez dîzanim yek jê ev e:

Bîzî her sibe deri li ser karîkên xwe radîde û diçe çêrê. Wexta dana vedigere tê bez deri û bi vi awayi bang li karîkên xwe dike:

Şenga min penga min
Dîya we çuye zozana
Xwariye pelên qîzwana
Şîr ketîye guhana
Deri vekin
Dîya we hatîye dana.

Gava karîk bi vi awayi dengê dîya xwe dibihîzin deri lê vedîkin. Di vê çirokê de axaftina nabêna gur û bîzîne ji bi lihevhatîyan tê gotin. Lê min nikaribu ez tekuz hin bîbim ka ev lihevhati bi çî awayi tê gotin. Loma ji di min bîborin ku ez nikarim

wi biri ji di vir de pêşkeşi çavê we bikim.

Çirokek din... Çiroka "kêz Xatun" ê. Ev çirok ji li Swêd ji bal M. Emin Bozarlan ve hat xistin warê nîvisandîne. Lê tiştê nîvisandî ji yê devki gelek kême û cardin rûmet û kêrhatiya xwe ji gelek aliyên de. Welê me li jor ji got wînda kirîye. Ev çirok ji, bawerim, wê di bira xwendevanan bê. Kêz xatûn ji xwe re li mêreki digere. Diçe mîşk mar dike. Rojekê diçin beravê. Li ber sîmê ga - ku baran bariyaye û şûna sîmê ga tije av buye - cila dişon. Ji gundeki nêz, dengê defê tê. Mîşk diçe gund, ber dawetê ku hinek goşt û bîrinc bixwe û himeki ji têxe bin zmanê xwe ji Kêz Xatûnê re bine. Lê gava Kêz Xatûn bi tenê dimîne lingê wê dişemte, dikeve nava çamurê (heriyê). Dike nake, nikare xwe ji çamurê derxe. Wê gavê sîwarek di ber wê re derbas dibe, ku biçe gundê dawetê. Kêz Xatûn bang dike dibêje:

Lo sîwaro hendel mendel
Gulka kumê te panzdeh wersel
Ku tu diçi mala Mir Evdel
Bêje;
Mîşko, mîşko mîşkkavîro.
Kezi kuro
Heban çiro
Bêje;
Kêzê Kêzê kêz xatûnê
Bî fistanê gelavdûnê
Bî şimika req reqûnê
Ketiye heriyê heta bî qûnê
Ya tu xwe biginê ya neginê.

Her wiha di çiroka "Pirê û Dik" de ya ku ji bal Kovara "Kulîk" ê ve hat weşandin. Di wê de ji gava dik û pirê şer dîkin û dik bi rê di keve, diçe alikariyekê bîvine, bine holê xwe ji pirê hilde, di nabêna wi û lawir û tiştên rasti wi tîn de xebirdan çêdîbin. Ev xebirdan hemî bi lihevhatîyan hatine rêstin. Her weki:

Dik çû, çû... rasti tepîka rêxê hat. Tepîka bang kir got:

- Ha diko!

Diko xeydî got:

- Wey mirina bavê diko !..

Tepîka rêxe got:

- Lê bêjim çî ?

Diko got:

- Bêje; diko, diko dikil axa, dermali satil axa, fermani Badil axa, diçi ku ? ..

Tepîka rêxê got:

- Diko, diko, dikil axa, dermali satil axa, fermani Badil axa, diçi ku? ..

Diko got:

Diçim çol û çolistan
Diçim ber û beristan
Diçim eskereki giran
Binim ser pira du dîran
Ku qorika min şikand
Ji bona seriki çortan

Bawerîya min ew e, ku hebûna lihevhatîyan di çirokên zarokan de sedemê wan hene. Ew ji zarokan re dibin navgirên hin kirina zman. Lihevhati û caribûna wan di çirokan de bala zarokan dîkşîne, hişê wan li ser peyvên çirokê dîcivîne û bi vi hawî hêdi hêdi hin peyvên nuh dikeve peyûdanka wan û nakêlê ku ev peyv zû bi zû ji bira wan derkeve. Piştî, bi balkêşîya van lihevhatîyan çirok xwe bi zarokan dide hîzkirin û ramana naveroka xwe ji diçe serê wan. Bi kurtebirî ev lihevhati di çirokan de dibin navgirek xurt ji bo rûmeta wan a wêjeyî, ji bo kêrhatiya wani fêrkirina zman rast axaftinê û pedagojik. Helbet ev çirok, ji destên nîviskarên gihaştî dernehatine. Ji bal mekteb û enstîtuyên hindekarîya zarokan nehatine nîvisandin. Lê ew fêkiryên jîyan û serboriyên dê û bavên yênan salan e. Di pingara jîyan û çanda civakê a li ser gihandina biçûkan de pişîyan e. Loma ji ew pirtirin di devê dapîran de xweş û şêrin in.

Van mînakên han ku me nişan dan ji didin xuyakirin ku karê berhevkarî û nîvisandina wêjeya gelêri ne kareki hêsa ye, û berpirsiyarîki mezîni dixe ser milên mirovan. Di wê nîqtê de dixwazim bêjim ku berbiçavkirina van mînan qesta min a esasi ne ew e ku ez rexne li berhevkarê van çirokan bigrim. Pirtirin armanca min ew e, ku ez girîngîya berhevkarîna wêjeya me ya gelêri ya devki bi rêk û pêk bi sebr û zanîni bîdînim nişandan

Erê, raste mafê me heye ku em rexne li şaşî û kêmasiyên berhevkarî bigrim. Lê bi ya min ger me şaşî an kêmasî di berhevokên nîvisandî de dîtîna a girîngtrîn berî rexneyan ew e ku em rastnîvîsa wan rojekê zûtir biweşînin û berbiçavkin. Lew ra her çiqas kêmasî û şaşiyên berhevkarî ji rêdîtin ku wêjeya di nav gel de bi kîl û kêmasîyan têkevin rûpelên pirtûkan. Lê berhevkarî çiqas zana, bi sebr û hînermend be ji cardin bi serê xwe serî di vi kari re dernaxe. Bivê nevê wê kêmasî hebîm. Ev kar karê dewletan, rêxistinên dewletê ne. Lê gava ku dewletek me û rêxistinên me yênan ji bo berhevkarîna vi kari ninîni, divê nîviskar zmanzan, folklorzan û dilsozên me destbîdîni hev, herkes ji vi alîde bi berpirsiyarîya xwe re rabe. A di esasi de dixwazim wê berbiçavbikim.

GUNDÊ ME

Ev gund
Warê me ye
Ji çem dûr ava bû ye.

Li nîvê gund
Em di xanîkî biçûk de
Ji sê - çar latên mezin
Û çend kevirên rût pêk hafî ye
Di rengê kokeleke nizm de.

Di ser me re
Qereçîyan konê xwe danî ne
Zarok pîr
Tazî u birçî ne
Parsû di çermê laşê wan re
dikin derkevin
Mêşan ew can xwarin
Kezebê n dayikan, dilên ciwan.

Li hemberê gundê me
Çiyakî şîn
Çekdarê n me tê de ne
Siwarê n namûsê .

Derwêş Ferho

-BANG

Divê em rabin ser xwe
Dijmnan bîdîn ber xwe
Êriş bîkîn wek şêran
Rîzgar kîn welatê xwe.

Îro sedsala bîstan
Disa em li bîndestan
Şerm û fediye jî mera
Xwîna sorda Kurdistan.

Êdî bese bîndestî
Kêr goşt ket, gîşt hestî
Gelên Kurd kîrîn kole
Ramanên olperestî

Rîzê Gur'an bang dîke
Dîlşewat gazî dîke,
Rîzgarîya me sosyalîzm
Wê hêvi bawer dîke.

Rîzê Gur'an

HESTIM DILIM

Hestim dilim,
Avêtey pelegeşek bû.
Be tûlemaî rêyî
Damarekan da xizî.
Paş geştêk le gorepanî
Xoradan da
Rijayewa kanî dil.
Palawtira, xonçe bû,
Pişkût, bizyekî hate
Ser lêwe naskekanî
Tuwayewa bûwe esrîn,
Bo razanewey çawî nesrîn.

Rehman

EVINDARÎ EVINDARÎ

Roja min bû şeva tari
Ji bira-min tu çet nari
Gelek zor e evindari
Evindari , evindari.

Dûr nekeve jî min canê
Bêy te jîn nabe l' cihanê
Wek xweşîya gul û rihanê
Evindari , evindari.

Tu wek gulê li nav dîla
Dengê te wekê bilbîla
Ez kîrîm nav derd û kula
Evindari , evindari .

Xera neke vê evinê
Evîni xweş e şerînê
Çav kor kîrîm jî grînê
Evindari, evindari.

M.HESINPAK

MELÛL

Çavê min bîla
bî te
ne keve !

Dîlê min di êşe bî halê min,
Şevê girtigehan pîr dirêjin
Kîn di dilê min de kutik e

Li vir spêd;
ne bî banga dîka
ne jî bî guriya pîtîka
di teçe

Li vir;
Nalîn girtivana radîke.

Çavê min bîla
bî te
ne keve !
Dîlê min di êşe bî halê me....

D. Avedis

LAWÊN XWÎNMIJAN

NABIN DOST

Derbas bûn
Paşa û serok pîr hatin çûn
Li bav û kalan siwar bûn
Gel çûn pêşve, em man li şûn.

Segê dêl qut nabe tafî
Tu biratî j' kê dixwazî ?
Ger ez nemrim, ger tu nemrî,
Azadî çawa dê bijî ?

Kerê sê qurş sîpê du zolt
Laşê rûvî nade te goşt
Ber mirînê bavê min got
Lawên xwînmijan nabin dost.

BÊNAV

COGRAFYA KURDISTAN

Egeranwin

Perçê yekem ji niwîştî Mînorîs kî (cugrafya) Kurdistanê -ye- û li gora dîtin û awira (Mînorîskî) cugrafya Kurdistanê gelek fireh û mezin hatiye danîn û nivîsandin.

Mînorîskî dibêji: Ji bo ko em karibin baş vî perçî ji asya nasbikin, ko emê jê mijûl bibin, gereke em du tiştên bi heve girêdayî /çiyayê Erarat û Xelîcê Îskenderon/ bidin xuyakirin û ji wan mijûl bibin.

Hin zencîrên çiya di perçê jêrî ji Ararat û li ser dirêjayaiya du hezar fersexî ber bi jêrve diçin ko xwe dighênin hev û yekîtiyekê çêdikin û ji jor ber bi jêr ve diçin, û dawî çend zencîran çêdikin ko ber bi jêrê rojhilatê ve dighêne ser Xelîcê Farisî.

Perçê yekem ji van zencîrên çiyayê Erarat jêre dibêjin, /zencîrên sînorê navbera Turkiya û Îran/ ko wê hindamê dikî du perçên çiya û pengava /WAN/ û /ORMIYE/ ji hev cuda dikî. Yanî Wan dikevî bin destê Turkiya û ORMIYE dikevî bin destê Îran. Lê perçê diwem ji vê zencîrê he-ta sînorê Turkiya û welatê Faris dirêj dibî.

Li gora daxwazên kevnare ji van herdû çiyayên bilind re ko dikevin nav zencîra çiyayên Îran û welatê navbera herdû çeman, jêre digotin Zagros - Zaxo.

Çiyayê Agrîdax ji Erarat berbijêr dirêj dibî, û Qafqasê rûsî, ji zencîra çiyayên Ermenistan vediqetên û careke dî dighênî hev û

eger em berê xwe bidin Îskenderûnê, emê piştî hindikî ji rajorê wê zencîra çiyayê Entîtores bi-bênin ko van çiyayên ko diçin ser pingava reş û navbera herdû çeman ji hev perçe dikî. Lê bi awakî tevayî berî Entîtoros li rajorê rojhilatê bi (3) sê çiyayên ber-jor dibin: Rajor, Navîn, Toros.

Ermenistanê rajêr ko berê xwe didî Qars, Mako, Erarat. Ser kaniyên sereke ko çemê ferat dadigrin, ji wan çiyayên Entîtoros derdikevin ko du çemên mezin dighênin ser hev.

I- Çemê - Mûradê, ko ji newala Elacgir - Eleşkurd, derdikevî û du çemê dî ko jêre dibêjin Ava reş yan Ferat, ko ji Erzerom derdikevî. Û çemê Aras, ko dikevî navbera van herdû avan, ji zencîrê çiyayên Bîngol derdikevî û bi rika van herdû avan, ber bi rajor ve diçî.

Lê herdû çemên dî, çemê Mûradê û çemê Ferat, di serê pêşîde ber bi rajêr ve diçin û ava Mûradê, di cîkî de nêzikî li çemê Dicle dikî, lê nikarî xwe bighênî ser û nêzikî Xerbûtê tevî ava reş; Ferat dibî û piştî ko herdû dighêne ser hev mezintirê çemên rojhilatê navîn pêktênî ko navê wî dibî Ferat, /2670/ fersexî û dixwazî bikevî nav sînga pingava - sipî. Lê çiyayê Toros dikevî rîya wî û naçare berê xwe didî rojhilat û dikevî ser Xelîcê Farisî.

Lê perçên zencîrên diwem, ko berê xwe didin rajêrê rojhilatê

Îskenderûnê, ji çiyayên rajorê sûrya tene jimartin û ji wan re dibêjin. Zencîra çiyayê Toros û berê xwe didin rexê rojhilat û li-hindama pingava WAN hin jê vediqetin û ber bi rajorve diçî û zencîreke dî ber bi rajêr ve diçî sînorê faris, nêzikî/ KOTOR - QUTUR dibî.

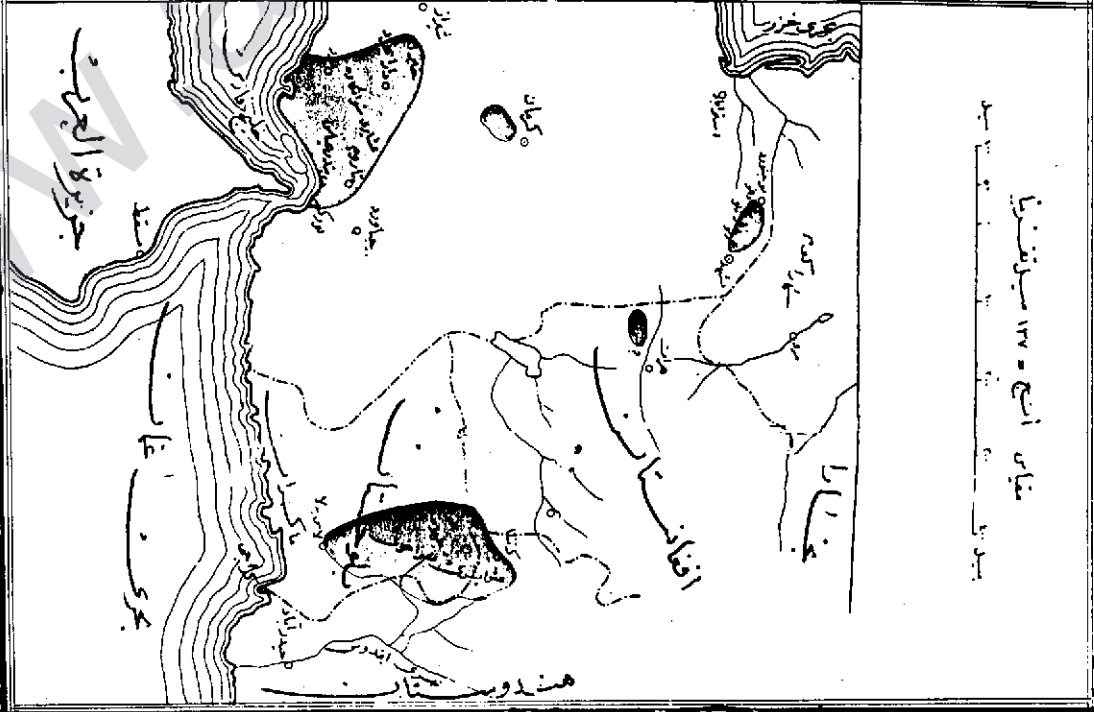
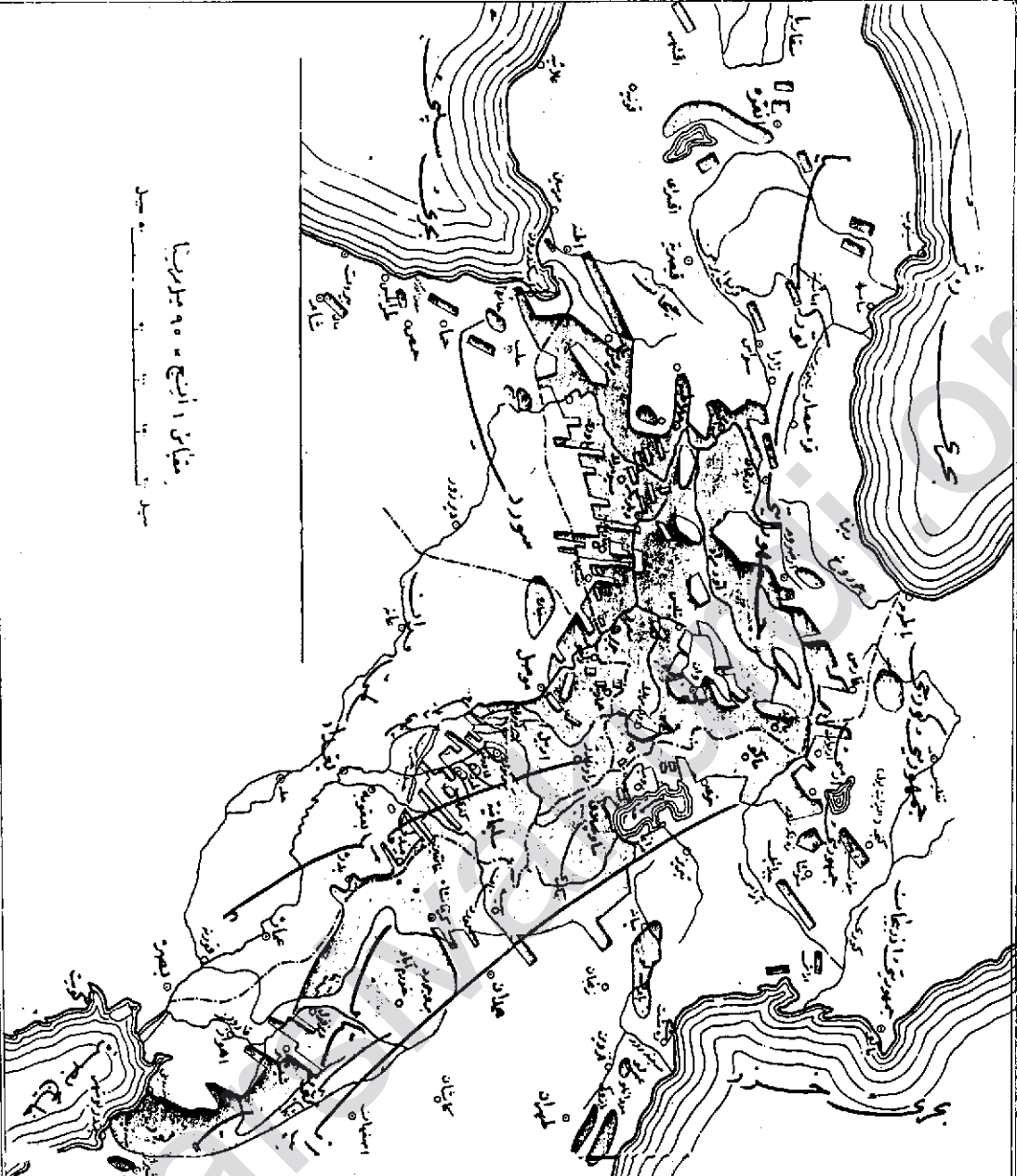
Herweku li rojhilatê gola WAN ew çemên ko tene ser vê golê, ji wan perçên bilind, ko ji ava çemê Zabê mezin vediqetin û ev zencîrên bilind, ber bi rajêr ve berjêr dibin û du zencîrên bilind û nû, di - aferênin, ko kaniyên perçê jorî ji çemê Dicle di nav xwede hembêz dikî û ber bi jêrve dadikevin.

Lê çemê Dicle, berî ko ji çiya derkevî deştê, hindameke ji Ferat, tengtir distênî. Çiyayê Cûdî - Gûdî dikevî milê çepê wî, ko çîrokên kevnê rojhilat dibêjin; gemiya Nûh li ser vî çiyayî rawestiya ye ?

Belem çiyayên Colemêr ji çiyayê Cûdî bilindtirin û li çepê çemê Dicle û zabê mezin, dikevin. Ew zabê ko li nivê rê dikevî nav çemê Dicle û bi hev re dighêne ser çemê Ferat û Şetîlêreb di -afirênin.

Ca, eger perçên jorîn ji çemê Ferat û hindamên gola WAN cihê kevnare ye, ko kurd tede hatine dîtin, lê perçên jêrîn ji Toros û peravên çemê Dicle /yên çepê/ Botan - Xerbût - û zabê- jorî bixwe welatê kevnareyê kurde, her wekû bawer dikim.

هێڵێکێک بۆ ڕێژێکی ١:٥٠٠٠

Em weziyetê qewmî Kurd e, be gwêrêyî xerîteyî îşayîrî Kurd " Sür Mark Saykıs " we xerîteyî etnografî " çawar 'erî duwayî Iraq, Meccer Löngrîk " we xerîteyî komeyî 'Uşbet-ul Umenn, we xerîteyêdî şarî ke le sahî 1912 da we 26 Agustos da le Sincah da bû. Zabîtanî erdanî Hund teb'î karabû we le ser maîfînatî anşîqlopedîya İslam î " Kîrdler-Muhacîrîn amûdîr înanîmîdî " fêkxrawe.

Bexdad-24 i teqrîni ewel 1930

هێڵێکێک بۆ ڕێژێکی ١:٥٠٠٠
هێڵێکێک بۆ ڕێژێکی ١:٢٥٠٠٠

Eger em bixwazin ji welatê kurdên kevnare mijûl bibin, ko di destpêka tarîxêde kurd têde rûniştî bûn, gereke em xwe berdî nav peçên rojhilatên dûr û rajêr, ev (3) sê hindamên dawîn: Zencîra çiyayên bilindên Ermenistan û Kurdistanê Turkiya û çiyayên Faris yê rojava ne, ko birastî ev welatê kurde.

Her weha em dibênin, ko di îro de kurd di çadeke firehde rû-

niştiye, ko dikevî sînore Turkiya, Faris û bajarê mendef rojhilatê Bexda û heta çiyayê Erarat û sînorî me derbas dikî û dikevî nav Qafqasê rûsya û kurd û ermen tevlihev û dinav hevde rûniştî di zencîrên çiyayên Ermenistanê de rûniştine û bi hev re dijîn.

Û sînore kurd di Turkiya de, li hindama Erzerom, dawî tê. Her wekû li rajêr kurdan hin hinda-

mên fireh heta dawiya destên navbera herdû çeman dagirtine.

Çawa, ko ji rexê rojava de cemê Ferat, yan bêtir birastî cemê Reş - Qereso xistine bin destê xwe. Lê li van sînoran, ra ne westiya ne û xwe berdane kûrahiya /ASYA/ biçûk. Ne tenê jêrê rojhilatê Sêwas dagirtine, belkî jî, hin ji wan çûne heta hêla bajarê QONYA jî û bivî rengî xwe gihandine ser Pingava reş.

XALTIYA GULÊ

Siyabend

Xaltiya Gulê got lawo destgirtiyê te heya ji eskeriyê tê were cem xaltiya xwe. Lawo çi dibe, çi nabe, gundê we hinek tevlihev e, dibe tiştêk were serê te.

Gulê anî bi xwe re û gundên wan jî ji hev gelekî dûr bûn, çûndin û hatina herdû gundan ji hev tune bû. Gulê ma li cem xaltiya xwe. Gulê keçek gelek rind û lihevhatî bû. Bejna zirav û bilind, çav û brûwên wê reş û qeytanî, dev û lêvên tenik, gerdena dirêj bi hemî tiştên xwe mîna kareka xezalan bû.

Li gund maleke halê wan xweş heye û kurekî wan heye ezep e çav li xwe ye û li gund sê xwüşkên wî jî bi mên in. Li keçeke mîna Gulê digere. Mala wan û mala xaltiya Gulê ji hev ne dûr in. Bo vê yekê ew roja pêşî pê hesiya ku Gulê hatiye û bi xêrha-

tin da xaltiya Gulê û ew jî xaltiya Gulê ra got, "xaltî lê ev hermet kiye?" . Got: "lawo qîza xwa min e û ewê îsal li cem me be". Xaltiya Gulê ji zû va di xwest da qîza xwa wê bikeve mala wan, ji ber ku pariyê xaltî diket xweşiyê.

Xaltiya Gulê ew herdû bi hev qayil kirin û herdîwan ji hev ji dil ecibandin.

Ber ku Gulê bi destgirtîbû hev revandin û çûn gundekî din.

Xaltiya Gulê rabû xeber gi-hand mala bavê xwestiyê Gulê. Ew jî çûn qereqolê ba cendirman gilî kirin. Herdû malan rahiştine hev bi gilî û bertilan. Lê mala xwestiyê Gulê dîlemendtir bûn, zora wanê din birin.

Bi lêdan û işkence cendirman bavê lawik û diya wî û xwişkêka

wî di heftiyekî de mirin û malê wan jî qet nema, lê Gulê ma ji xort re.

Ji ber ku malê xort nema, pir perişan bû û xaltiya Gulê rabû yekî di ji Gulê ra dit ku ew jî dîlemendê gund bûn û bavê wî muxtar bû. Bi jin û zarû bû û Gulê ji xort sitandin, mala wî ji gund derxistin. Mîna dîna li xort hat.

Gulê çû ser hêwiyê û ewê û hêwiya xwe li hev nekirin, heroj şer û xirûcir kirin. Hêwiya Gulê nexweş ket, bi rojan nexweş ma ji lomên ciranên rabûn birin Diyarbekir ser tixtor û li Nexweşxanê razandin ku digotin jana zirav lê ketiye. Ew demeke dirêj ma li Nexweşxanê û me dit rojekê çardora wê hate gund.

Gulê ji hewiyê xilas bû, lê sê sêwî mane li stuwê wê. Barê mala wan jî bi giraniya xwe kete stuwê Gulê. Jiyana Gulê roj bi roj ne xweş bû, derdê malê, yê sê zarwên ji hêwiya wê mane û mênê wê jî hin bi hin jê re nebaş dibê. Derdekî Gulê yî din derket ku dibêjin zarwê Gulê çênabin. Gulê li nav jinên gund sar e. Li ser kaniyê, li ber tendûrê, li rêya bêriyê çi jinên bi germî bi Gulê ra xebirdin tune ne. Xezûr û xesûya wê jî jê sar in, dibêjin xêr li ruwê wê tune ye.

Rojekê sibê zû bû, qîr li gund, lê zêdetir jî bi ber mala xezûrê Gulê va diçûn. Gulê li axurê bi benekî ve xwe daleqandiyê û mi-riye.

NAMÊN XWENDEVANAN

JI REDAKSIYONA BERBANG RE

Min piraniya hejmarên Berbangê xwendin. Di piraniya wan de, redaksiyon li bendî rexne û nivîsara ye ji xwendevanên Berbangê. Ez bi xwe nikarim bêjim ku ez nivîskarim û ezê ji redaksiyonê re nivîsarên xwe rêkim. Lê belê ez karim bêjim ku ez xwendevanên Berbangê me û ez dixwazim rexne xwe li redaksiyona Berbangê wek ku li jêrîn bikim. Daxwaza min ne rexne lê girtine, boyî ku Berbang ber bi xerabê here, lê hêviya min ewe ku Berbang bi rastî bibe kovareke kurdî, bi kurdiya baş û bi nivîsarên baş ji destê nivîskarên jêhatî, ji bo

doza Kurdistan bibe berdevk li nav kurdên derveyî welat. Ji bo başiya Berbangê daxwazên min evin :

1- Cî dana (mecala) nivîsandinê bidin hinek kesên ku meselên (dozên) kurdan yê nîro û pir lazîm di karin binivîsin.

2- Hinek nivîsarên wek "xewnên oblomov..." ku tîn nivîsandin ji aliyê nivîskarên wek "M. Ferzend Baran" ku nîvê Berbangê digre û ti çarê ji doza kurdara neyênê, gerek neyê ne nivîsandin.

3- Hinek nivîskar; xûya dike ku bûne mîna xwediyê Berbangê û tim divê ku navên wan û nivîsarên wan di Berbangê de hebe. Heger ku mere her deh hejmara

bi darî hev bixê navên wan kesan jî baş xûya bikê.

4- Heger kû nivîsar di destê we de nebin, êdî ne lazîme kû hûn hema Berbangê bi tiştê pûç dagirin. Hun karin hinek tiştên ku nivîskarên kurda berê nivîsandinê bigrin û têde binivîsin.

5- Wek ku min bihîst; instîtûya kurda li Ferensayê biryar da bo şikleke tîpê nivîsandinê û gerek Berbang jî bi van tîpan binivîsîne. Yanî alfaba K. Bedirxan.

6- Bo çî rewşa Kurdistan jî, di her hejmarekê de bi kurfî naniivîsin ? Gelo Kurdistan îro di bin lingê kûjan dizande di nale ?

Bi silavên min.

Bareş

Ji Redaksiyona Berbangê re !

Hevalên hêja,

Ez xwendevaneki Berbangê me. Bî derketina Berbangê yek valabûneki tji bû. Tev kêmasiyê xwe, disa veşanek hêjaye. Ez wek xwendevanek Berbangê dixwazim wezîfeki dikeve ser milê min binim çih. Roja îro ez bi du tiştan karim ew wezîfeyi xwe binim çih. Ji wana ê yekemin; bi

xwendina û belav kirina Berbangê ye. Rasti divê, ew wezîfa xwe gor xwestina xwe ez pêknagim. Sebebê pêknayina min destê min nîne. Ji bo ku Berbang gelek hindîk tîn Suriyê. Daxwaza min ji redaksiyonê ev e ku, Berbang bi serûber bikeve destê min. Wezîfeyê min a duyemîn ev e ku; ji Berbang ra bikarim nivîsandina bîşeyinim. Min niha dest bi nivî-

sandina helbesta kiriyê. Dixwazim nivîsandina xwe ya helbesta berdewam bikim. Bo wî yeki daxwaza min ji hevalê redaksiyonê ev e ku, ser helbestên min bikaribim kêmasiyê min nişan bidin. Û rexne xwe lê bigrin.

Serfirazi ji we ra !

Ronak Dîlxweş

Ji Redaksiyona Berbangê re !

Hevalên bi qîmet û hêja, ji we re silavên minî germ. Her mehê kovara we "Berbang" dikeve destê min. Ez bi zêde pê kêfxweş dibim. Nexasim ji bo nivîsarên li ser dirokên civakî yê nîro gelê me qehreman.

Xebata we xebateke pir girînge ji bo zîmanê kurdî, pir mezine ji bo doza gelê me. Divê kesek ve

xebatê hindîk nebîne, ji ber go evkar û xebat, çand û edebiyata kurdî gav bi gav bi pêş dixê.

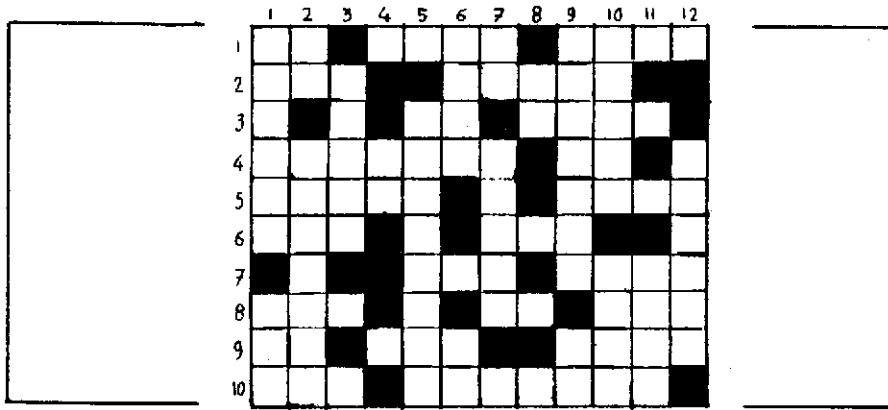
Ez zaf dîlxweşim bi derketina Berbang ji bo van du tiştan: Ya yekem; Berbang baş zengîne li ser çand û zîmanê kurdî. Pir nivîskar helbestvan, dêmoqrat û welatparêz têde dinivîsin. Armanca van nivîskaran ew e ku, çanda kurdî hin bi hin fireh bi-

be û bi lez pêş de here. Ya duyem; hemû komel, rêxistin, partî yê nîro pêşverû û dêmoqrat yê nîro Kurdistanê li Swêd gihane hev û li ser bingehek yekîtiyê bi hev re kar dikin. Bi rastî ev tiştêkî pêvîst e û rinde ji bo yekîtiya hereketa Kurdistanê.

Her car a Berbang dîgê min, ez wê li nav hemû hevalan digêrînim.

H. Mejdal

XACERÊZ

10- Birê pivazê. - Dergûş, lane, landîk, bê şîk.

SEREJÊR

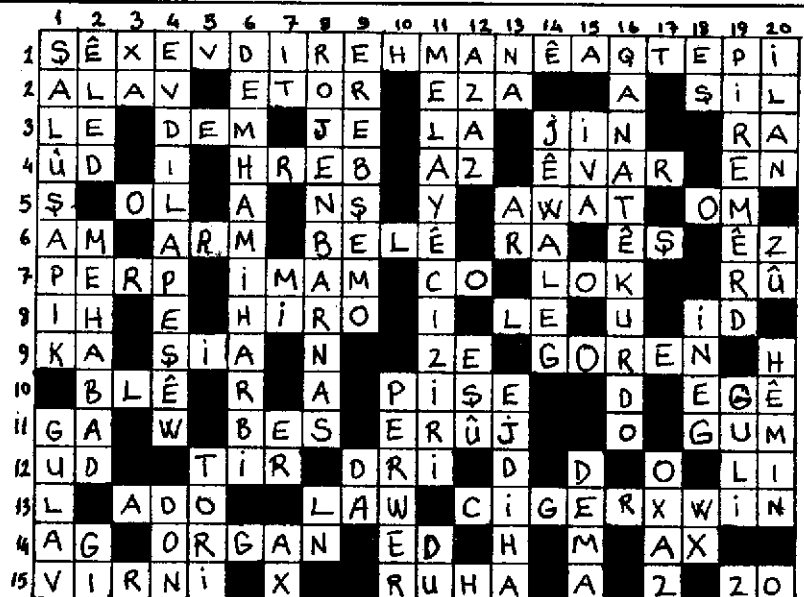
- 1- Lî Kurdistanê bajarek ku merkeza petrolê ye. - Pê pali tê kîrîn.
- 2 Mûyê wec (berepaş). - Abori, iktisad.
- 3- Lî Kurdistanê Iraçê bajarek.
- 4- Lî hnek heremên Kurdistanê ji bo agir tê gotin.
- 5- Şaireki Kurd ji Kurdistanê Iraçê; paşnavê wi Peşw e.
- 6- Bicarekê de. - Têriq, rêçîk.
- 7- Demek fiila zainê (berepaş). - Lî Kurdistanê çemek ku pîr bi nav û deng e.
- 8- Pê şîrtîk (pê şîrtîf - pê şîdani) a cumla pîrsê.
- 9- Lî Kurdistanê Suriyê bajarek. - Ne tûj (berepaş).
- 10- Navek bîyani. - Tevlihev, têkilhev (berepaş).
- 11- Bî Kurdi ji bo Nedim tê gotin (berepaş).
- 12- Navê cîl û bergê jînan, kîras.

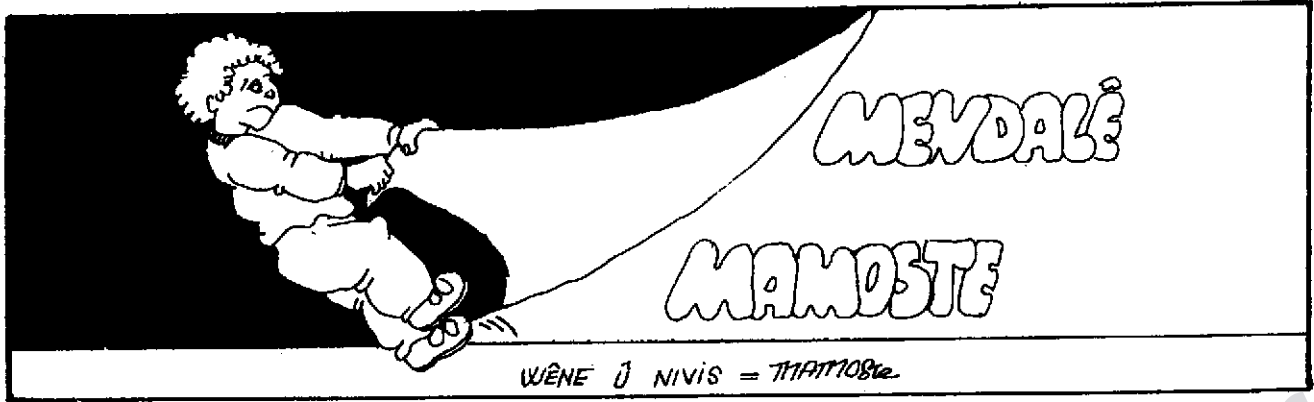
ÇEPERAST

- 1- Kesek ku jina wi an mêrê wê bîmire. - Navê bajareki li Kurdistanê, navê wiyê nuh Urfa ye. Şairek ji Kurdistanê Iraçê, di nabena 1899 û 1965 yan de jiye. Helbestek wi:
"Gerçî dujmin wa ezanê min be dili lal ebim,
Baş bîzanê kunci zindanim qutabixane ye."
- 2 Arvan. - Lî hnek hereman ji bo Asîman tê gotin.
- 3- Pronavê yekemî ê pîrejimar. - Lî dawîya dûa yê tê gotin.
- 4- Lî Kurdistanê bajarek, 1946

- ande cara yekem Komara Kurdistanê lê ava bû. - Bî dîmîli tu (berepaş).
- 5- Hevdeng, bê ferq. - Heywanek, li hnek hereman jê re huli, elelo, hulhuli ji dibêjin.
- 6- Zadek, di beşê nîskû kîzînan de ye. - Şer, pevçûn, lihevîstînan (berepaş).
- 7- Bê deng, bê zîman. - Biber, bacîk.
- 8- Dawe, gaye. - Pronavê yekemî ê yekejimar. - Jûre, menzel.
- 9- Gotina pîrsê, çey, gelo (berepaş). - Xebat, îş, mujûli. - Eksa deng.

BERSIVA HEJMAR A 13'AN

daxuyaniya xwebirçihîştinê

Ji mehek wê da li Îstanbolê, li girtigehan, girti dest bi xwebirçihîştinê kîrîn. Piştî demeki kurt ev daxuyani li gelek girtigehên Turkiyê û Kurdîstanê belav bûn. Nuha nêzîki 10 hezar girti ji bo daxwazên jêrin xwe birçî dihêlin:

- Dawi ji bo îşkence. Tedawi ji bo kesên seqet û nexweş,
- Qencekîrîna hoyên girtigehan,
- Mafê hevdiîna girtiyan û avûkat û merivên wan,
- Dawi ji bo marşên faşîst û leşkerî ku bi zorê bi girtiyan tînin gotin,
- Dawi ji bo cîlên girtigehê, serbestî ji bo cîlên sîvîl,
- Azadî ji bo xwendîna pirtûk û rojnaman.

Wekî tî zanîna cûnta faşîst zindanan bi kesên pêşverû û sosyalis va tîjî kîr. Gelek kes hatîna darvekirîna û di îşkenceyan de hatîna kuştîna. Lê cûnta faşîst bi vîya qayîl nabe, li ser girtiyan zordestiyên din ji pêk tîne. Di girtigeha Diyarbekrê da mafê xweşûştinê tune, ji nav xwarînan mîşk û dûpîşk derdikevîna, nexweşîna Kolerayê ketîye nav girtiyan.

Daxuyaniya xwebirçihîştinê, li Turkiyê, li bajarê Îstanbolê dest pêkîrî û li Ankara, İzmir, Adana velav bû û paşê derbasi bajarên Kurdîstanê bû wek Diyarbekîr û Erzerom. Gelek dê û bavên girtiyan li ber girtigehan daxuyani pêk anîna. 7 otobus ji Îstanbolê girtîna û çûna Enkerê ku berpirsiyarê cûntayê bîbinîna. Bavê girtiyekî xwe li Îstanbolê şewitand.

Daxuyaniyên piştgiri li Ewrûpa ji dest pêkîrîna. Li Almanya Federal û Danîmarkê paşê ji li Swêd gelek kes ketîna vî daxuyaniyê. Li Swêdê Federasyona Komelên Kurdîstanê, bi gelek rêxistinên çepên Turkiyê re daxuyaniya xwebirçihîştinê pêk aniye. 60 kes di vî daxuyaniyê da cih girtîna. Û televizyon û rojnamên Swêd li ser vî daxuyaniyê xeberan pêşkêş kîrîna.

Daxwazên me ev in:

- Divê Xaça Sor girtigehan ziyaret bike û alîkariya wan a sîhî bike,
- Divê Amnestî Internasyonal di mehkeman da hazîr bibe û peywendî bi girtiyan ra deyne,
- Divê hukumeta Swêd zorê bide hukumeta turk ku rewşa girtiyan çê bike.

Divê hemû hêz û kesên pêşverû piştgiriya vî daxuyaniyê bikin.

— Bimre Cûnta Faşîst a leşkerî !

FEDERASYONA KOMELÊN KURDÎSTANÊ
LI SWÊD
KOMÎTA KARGER